



00 Kr

2947
Am



Q. D. B. V.
DISSERTATIO MEDICA INAUGURALIS
DE

20
**SALIVATIONE
MERCURIALI,**

Quam
GRATIOSISS. FACULTATIS MEDICÆ
SENSU ET AUTORITATE
Sub PRÆSIDIO

DN. BERNHARDI ALBINI,
PHILOS. & MED. DOCT. hujusq; PROFESSO-
RIS PUBL. ORDINARIII FAC. MED. h. t.
PRO-DECANI,

PATRONI, PRÆCEPTORIS & PROMOTO-
RIS SUI ÆTATEM COLENDI,
PRO LICENTIA,

Summos in Arte Medica Honores & Privi-
legia ritè obtinendi,

Ad diem IX. Decembr. An. M DC LXXXIX.
IN AUDITORIO MAJORI
Publico Examine submittet
horis ante & pomeridianis

GEORGIUS CONRADUS de HORN,
BRUNSVICENSIS.

Francofurti ad Viadrum,
Literis CHRISTOPHORI ZEITLERI,



INVENTARIUM
SALVATORIS
MERCURIALI

DE
LIVRO

DE
LIVRO

DE
LIVRO

DE
LIVRO

DE
LIVRO

DE
LIVRO





Q. D. B. V.

PROOEMIUM.

HT vitæ, bonæque valetudinis, & morborū, imò mortis tandem ipsius principia ac causas ob minima multigenis corpuscula, quæ sinu suo fovet, purpurea nobis largitur Massa sanguinea. Diversissimæ enim partes hanc constituentes cum reperiantur, illas multiplici ac variante inter se modo commixtas planè etiam differentes in corpore nostro edere effectus oportet; Et quoties tam singulæ illius guttæ, quàm totalis massa de omnibus æqualiter participant particulis, easque ope ætheris illius subtilissimi sibi que, suisque poris ac interstitiis proportionati, mutuo nexu intimè unitas continent, motu tunc gaudent uniformi ac consueto, & secundà nobis, ratione sanguinis, valetudine frui concessum est. Immutatis verò vel exiguis in illa miscella, vel motu tum intestino, tum progressivo, requisitis circumstantiis, hoc vel illo statim torquemur malo, ac myriades accedunt malorum, imò tota sæpe corrui Oeconomia corporis.

A

omnes

Omnes enim omnium guttularum particulae determinatas, sibiq; proprias figuras habent, cum neq; acida, neq; alcalia ore assumpta coccineo illarum colori quicquam detrahant, vel immutent. Ne etiam progressivo motui quid obsit, maxima opus est fluiditate, ut vel minutissimos partium mæandros, muscutorumque tubulos indefinenter subire ac perreptare queat. Cujus intuitu majorem sanguinis portionem constituere invenimus aquam, cum reliquæ omnes cujuscunqve generis particulae huic involutæ deprehendantur, & ejus auxilio per totum circulentur corpus. Hæc igitur aqua quoties crasin, seu proportionem debitam, defectu suo sustulit, aut de volatilibus ingredientium partibus multum vel per diaphoresin, vel diuresin projecit, aut accidente visciditate viscosior facta de justa volatiliū quantitate non amplius participat, tardiores statim continuat, quam antea, motum, multarumq; hic, vel illic in tubulis partium oriundarum obstructionum autor existit. In has deinde, qui subsequuntur & reliqui humores similiter impingunt, cursuiq; suo nocivos inveniunt obices ac subsistendo aliqualem, imò satis magnum quandoque attollunt tumorem. Hisce tumoribus alia vel abundantia, vel non bene reliquis commissa si superaccedant salia, activitatem causarum adaugent, ac tenaciori huic lymphæ obstruenti sese jungentia

PROOEMIUM.

gentia propter moram longiorem magis sensibilem in partibus exercent tyrannidem, imò illas, in quibus hærent, fibras distendendo, vel dilacerando tristissimam dolorum inferunt sensationem. Quibus adactis magna interdum animi deliquia, & major noxiorum humorum affluxus oriuntur. Ac pro diversitate plurium, pauciorumve obstructionum, reliquarumve in conjunctione particularum inter se variantiũ circumstantiarum, novas ac plures inducunt symptomatum syndromes, eò periculosiores, quo nobiliorem occupaverint partem. Diutius si quæta subsistant hæc salia, avolantibus iis, quibus antea adhuc contemperabantur, particulis, à priori deflectunt indole, noxiam magis induunt naturam, ac à statu miriori in summè acria ac corrosiva mutantur instrumenta. Quibus tot ferè alterationes sanguini nostro ac corpori præcipuè continenti inducunt molestissimas, quot ferè diversi ægrotos affligunt morbi. Evidentissimum ejus colligimus indicium ex innumeris illis corrosionum speciebus, si intueamur membra ab iisdem exulcerata, cancrofa, gangrænosa, sphacelata, ac carie exesam solidam duriorum ossium compagem. Aliter interdũ, ac determinatè magis configurata eadem, in poris quæ quiescunt, salia, fermentorum assument virtutes, ac tanta insuper agilitate & speciali subtilitate gaudent, ut etiam reliquos præterlaben-



PRO O E M I U M.

tes humores odore quasi inficiant suo ac in sibi similem pervertant naturam, quod plurima contestantur nobis incommoda, imò omnes febrium species, intermittentium ac morborum periodicorum paroxysmi notum faciunt, & lues insuper venerea, suo pauca miasmate totum sanguinem, imò alios inficiens, & plures per contagium se propagantes morbi ob oculos ponunt. Et cum salium multa sint genera, ab acido quidem, si illud requisitum ingredientium sustulerit æquilibrium quasi ac superabundat, iusta ac legitima statim sanguinis sufflamatur fermentatio, dum nimirum omnes incrassare humores cursumque eorum impedire solet. Quantum præterea chylicationi injiciat impedimentum, vel scorbutici loquuntur: In totum enim penè destruit liquorum gastricum, alimenta necessariò fermentantem, qui nisi accuratè omnia debite digerat in ventriculo, non facile reparabilem in reliquis visceribus sanguini infert labem. Austertati se conjungens idem acidum plurimarum constipationum ac obstructionum fomes est, scirrhus generat, alvi diminuit fluxum, mensium, ac hæmorrhoidum lunare tributum magis vel minus supprimit; Et ipsi hypochondriaci facile illius furorem ac effectus continuis suis innuunt querelis. Immiscetur sæpius terrestreitati, ac alia procreat mala, in melancholicis sese manifestantia. Poros si tantum occlu-

PROOEMIUM.

§

occludit absq; aliis connexum particulis inflammationes ac erysipelata affert satis periculosa. Sed omnia illa recensere incommoda, nec institutū fert, nec temporis ratio permittit, id saltem innuere volui, tot radicatis morbis non, nisi generosisisimis remediis, nos mederi posse; Inter quæ cum palmam ferè Salivatio Mercurialis obtineat, pro themate Inaugurali illam selegi. Non quod credam me illi enodandæ parem fore, sed quod mihi persvadeam, etiam in magnis voluisse sat esse. Non enim, si à tramite aberravero, id vitio mihi versum iri confido, cum versipellis Mercurius Eruditissimos Viros deludendo delassaverit, eosq; incertiores multò, cum recesserunt, reliquerit. Vanus proinde forem, si mihi meliora fata promitterem, cum tamen & quandoque olitor opportuna loquatur, quid ego sentiam, aliorum iudicio exponere decrevi, enixè rogans ut hunc qualemcunq; conatum Benevolus Lector æqui boniq; consulere velit.

THESIS I.

PLeraque horum, quæ longa ferie enumeravimus mala, satis crudeliter per totum grassantur corpus, & aliis simul accessoriiis, ingravescentibusq; concomitata furoris *circ. p. h. v.* ut facili negotio ægrotantium vitæ truculentum ponere terminū valeant, ni sufficienti statim generosorū remediorum exhibitione tot pessimis obviam veniamus insidiis. Magnis autē morbis magna debentur auxilia, quæ atrocitati illorū resistentia omnimo-

A 3

dè &



dè & totaliter eorum collidant, atq; radicitus enervent nocendi vires. Morbis verò, qvi magnas egere radices, totam medicamentorum classem vix efficaciò opponere remedium Salivatione Mercuriali, in republica medica tritum ferè est. Hæc quippe (Mercurialia intellige) per omnes corporis feruntur latebras, obstructions solvunt pertinacissimas, femina morborum seroso involuta latice ad oris, fauciumq; præcipuè, deducunt glandulas & buccas copiosa irrigant salivâ. Salivationis verò triplex esse solet acceptio: Alia nempe est *Symptomata*, quæ aliis superveniens morbis illorum augere solet exorbitantias, ita, ut in pejorem deveniant statum ægri, tum præter erosionè adjunctam glandularum salivalium magnâ insimul prostratione virium dejiciuntur miseri. *Critica* secundo ponitur loco, quæ aliorum quandoq; morborum comes accedit, & fermenta tam chronicorum quàm acutorum peregrina, virtute naturalis in sanguine ætheris subacta, per excretoria salivæ organa majori, quàm alia in parte, projicit effluvio, ut sublata hoc modo causâ cesset quoque malum; Quod si totaliter equeidem non statim fuerit ope illius eradatum, symptomata tamen, insigniter quæ antea sæviebant, non parùm de solito remittunt furore, ut recuperatis deinde successive viribus ab atrocità morbi liberentur ægri, saniq; evadant. Quam salutarem observarunt in fœmina phthifica *M.A.N.C. in dec. 2. ann. 1. obs. 122.* Atq; in aurium tinnitu in viro literato ab usu Acidularum Egranarum *dec. 2. an. 3. obs. 173.* Tertia tandem species *Medica* vocatur salivatio, quæ à prudenti Medico in multis cœu necessarium adhibetur auxilium, & usurpatis certis quibusdam remediis ex proære si quidè excitatur, ut peccans materia morbosa sero innatans ad eandem salivalium deducatur regionem, forasq; tali excludatur modo. Masticatoriis & apophlegmatifantibus quidam hanc tentant medelam, fluxum dum

MERCURIALI.

in vicinis ori tantum procreant partibus: Quoniam verò hoc in casu illi solummodò ab obstructionibus liberi evadunt tubuli, qui circa ambitum oris fauciumq; internum iis antea erant obnoxii, neq; per totum feruntur corporis ambitum, *Particularis*, saltem audit *Salivatio*. Qualis ex spiritu apoplectico forti naribus admoto suborta unice profuit in catharrho narium molesto, ex olfactu rosarum recentium oriente. *M.A.N.C. Dec. 2. An. 5. obs. 22.* Ultima verò, quam jam intelligo, illa est evacuatio, qua mercurialia medicamenta totum corpus pereptantia copiosum salivæ proventum excitant, salia maximoperè infringunt, obstructionesque tollendo nocentem illam ex omnibus & minimis quoque latibulis cum salivoso latice educunt materiam, & hæc *Universalis* est. Quam ritè ut explicare, utilitatesq; exinde propullulantes pro tenuitate mea considerare possim, in salivæ prius originem & naturam, quasve vehat particulas inquirere conducet, ut eò melius illorum effectus operandiq; modus, & quinam hac methodo curentur morbi, innotescat.

II.

Simulac igitur tota purpurei cruoris massa indefinenter lege circulationis, nunquã, nisi cum ipsa vita, interrupta, per omnes undiqve corporis transit partes, ubiqve penè, vel in quamplurimis, singulares de se pro differentia organi secernentis discrepantes projicit humores. In ventriculo liqvozem gastricum; in hepate bilem; in pancreate succum ideò pancreaticum dictum; in renibus urinam; in cerebro spiritus animales; in auribus cerumen; naribus mucum; oculis lachrymas; vesicis feminalibus semen &c. ut potiores tantum enumerum secretiones, continuo segregat ac deponit. Eadem quoque ratione arterias undiq; dispersas perreptans sanguis, subit etiam illas ad interiores pharyngis, laryngis, buccarum, & quotquot circum

circumcirca reperiuntur glandularum mæandros perducunt vias. Ubi pro varia tubulorum, quos transire cogitur, amplitudine varios quoque & aliquatenus inter se alienos, seu diversos secernit liquores, salivam constituentes. Ut eò melius autem illius intelligamus ortum, aliqualem harum partiũ descriptionem præmittere necessum est. Ex cordis itaque sinistro ventriculo elapsus coccineus ille vitæ thesaurus truncum arteriæ aortæ ingreditur ascendentem, usq; dum per ejusdem ramum carotidis externum ad glandulas intrâ maxillam inferiorem reperiundas deferatur, quæ crassæ atque rotundæ, in progressu discontinuatæ, inter maxillam & lingvæ musculos ad mentum usq; protenduntur, & præter carotidum, jugularium, nervorumq; insignes ramos in proprium vas, quod è minoribus subinde ramulis in alveum extenditur, intra gingivâs utrinq; terminatur, & ductus, ab effectu, salivalis, ab inventore, Warthonianus dicitur. *Th. Warthonus Adenograph. Cap. 21.* Ad linguæ latera utrinq; alia oculos incurrit glandula conglomerata, sublingualis appellata, oblonga paululum, ductuiq; huic priori lateraliter vicina, adeo, ut per multum tempus una eademque cum maxillaribus fuerit habita, cum revera tamen membrana investiente ab invicem distingvantur. Ex hujus etiam minoribus, quibus constat, glandulis pari, ut antea, modo subtiles emissi furculi pedetentim in proprium terminantur truncum excretorium, qui recto ductu illum Warthonianum comitatur, & sub iisdem, uti ille, papillis intra gingivâs, in extremitate maxillæ inferioris, suos emittit rivulos. Hic à primo suo inventore, Casp. Bartholino, Bartholinianus vocatur. *Casp. Bartholin. Thom. fil. de ductus salivali hæcenus non descripto p. 12.* Et ambo hi canales simul sumti vasa salivalia inferiora audiunt, loco hoc distincta à superioribus. Quæ in vovea pone aures sita est parotis

MERCURIALI.

rotis conglomerata, jugularium, carotidumque exteriorum externis ramis irrigua, & magnis ac copiosis nervis prædita, è conglomeratarum numero est, quarum singularum rivuli in unum alveum confluentes tandem communi ductu prope dentes molares in os hiat. *Nic. Stenonis Observ. Anatom. S. 14.* Quæ intrâ oculorum orbitam inter musculum oculum abducentem & ossis jugalis partem supremam sita est glandula furculos suos in unum cogit ductum, qui rectâ propè os maxillare deorsum tendens propè molarem dentem secundum, si à posterioribus & superioribus numeraveris, in os se exonerat, atque ita tribus vasis salivalibus quartum superaddit. *Anton. Nuck de Ductu Salivali novo cap. 1.* Si præterea addidero, glandulas stomaticas sine numero reperiri; quæ enim in buccis sunt, totam illarum regionem occupant, sursum deorsumque oris cavitatem ambiunt, à quibus oriundi ductus non uno modo procedunt. Linguae latera sublinguales occupant, quarum excretoria vasa sibi invicem parallela exilibus rivulis, ostiis vix conspicuis, per tunicam, digiti ferè à dentibus distantia, hiant. Tota palati caro conglomerata glandula tonsillis continuata est, quarum innumeri exiles ductus membranam cribri instar pertundunt, ex quibus omnibus mucum facile expresseris.

III.

Unanimis ferè Anatomicorum consensus est, glandulas in genere nihil aliud esse, quàm continuatos tum vasculorum tum nervorum variè inter se contortos canaliculos, qui multipliciter ac diversimodè ita conglomerantur in cincinnos & peculiaria constituunt à reliquis distincta corpora, vasis suis excretoriis dicata. Has igitur alluens sanguis poros ibi invenit cæteris constantiores ac solidiores, ratione figuræ planè ab aliis differentes. Hos subire non

B

potis

potis est, nisi à pressione subsequente partim liquoris quoad minima discontinuetur, partim à spirituum animalium vigore ac velocitate subtilifetur, atque magis liquidus fiat, ut pro modulo recipientium vasculorum melius transire possit. Hæc enim ratio videtur esse, quare pluribus numero nervorum surculis circumseptæ sint glandulæ, quàm vel ad motum, vel sensationem impendere opus habeant. In glandularum verò interstitiis à conjunctione vasculorum relictis certus simul rotare videtur ætheris subtilissimi, omnia moventis, vortex cujus ope sanguini affluenti alius omnino inducitur motus, ut variè quidem, placidè tamen, agitatus appropriatas ex suo gremio tum porulis & ductibus glandularum, tum similem quoque ætherem vehentes particulas demittat, alias verò minus congruas excludat venisque remandet: Non enim quælibet particula quolibet poros subire possunt. His ita positus perquam facile videmus, sanguinem ad tot diversas glandulas derivatum ubique invenire poros, quoad minima etiam, ratione soliditatis & magnitudinis, vel figuræ inter se differentes; & in specialem præterea ætheris subtilissimi, ob eandem causam variantis, vorticem impingentem alio semper affici modo. Unde non potest non, quin in singulis etiam recensitis vasorum salivalium glandulis singulares quoque, ac inter se planè quoad omnia non convenientes particulas secernat. Alius enim erit liquor ex glandulis maxillaribus internis eructatus; alius ex sublingualibus; itidem ex parotidibus alius; ac è nova circa canthum oculi externum sita glandula exstillans humidum variat &c. Variati licet ac diversi hi sint humores, in oris cavitatione omnes tamen simul in unum confluendo alium ac novum prorsus constituunt liquorem salivæ titulo insignitum, de omnibus omnium particularum generibus participantem. Omnibus omni-

um

MERCURIALI.

II

um particularum generibus dico, quod ab infinitis istris & diversissimis glandulis omninò expectandum, in quarum anfractibus majorem nactus superficiem, dum in angulos impingit, modo retroagitur, aliæque ejus particulæ dum se pororum figuræ accommodant, aliæ cum illorum figura conveniunt, aliæ ob rigiditatem vi sibi viam parant, &c. elabuntur, & in singulis glandulis peculiarem humorem, donec, omnibus confusis salivam, producant. Qui à posteriori hæc confirmata ac variis experimentis comprobata videre velit, ille, cum hic ex professo id non agamus, adeat *Ant. Nuck. de Saliva Capite 2. 5. Ant. de Heide Obs. Med. 88.*

IV.

Ut hujus itaque, de qua sermo fuit, uberrimæ protrusionis sive salivationis mercurialis indolem feliciter detegam, in hoc naturæ monstrum, ut audit *D. G. Fontano, de Medic. Antihermes. Sect. 3. cap. 7.* paulò penitus inquiram oportet, si in antecessum monuero, per mercurium hic non intelligi Paracelsistarum principium, sive liqorem acidum, permeabilem, penetrabilem, æthereum ac purissimum, à quo sit omnis nutritio, sensus motus, vires, colores, senectutisq; præprope retardatio, cum ipsis fatentibus hic ex mixtis corporibus beneficio chymicæ erui nequeat, sed à mercurio minerali differat essentiâ, proprietatibus & actionibus. *J. Beguin. Tyrocin. Chym. lib. 1. cap. 1.* Nec etiam mercurium Philosophorum, quem menstrui philosophici & lapidis philosophorum materiam esse perhibent adepti; qui solvat argentum & aurum, nec separetur ab illis in æternum, sicut aqua mixta aquæ, qui habeat in se sulphur incombustibile, fixum, bonum, albisimum & rubeum; sit calidus & humidus; corpora dealbet ad crystallinam serenitatem. *Vide novum Lumen Chymicum de Sulphure.* Cum lunam Philosophorum, sive eorum mercurium, qui mercurium vulgarem

dixerit, aut sciens fallat, aut ipse fallatur. *Vid. Arcanum Hermetica Philosophia opus § 44 in Bibliotheca Chémica contracta, Nath. Albini.* Nec denique illum corporum, resuscitatum & metallicum dictum. Non quod hic illam controversiam meam faciam, num ex perfectis & semimetallis talis elaborari possit, numquid; ille sit novum artis productum, an vero pars constituens & componens concretum? De eo enim Alchymistæ cum hætenus inter se non conveniant, nec tanta copia parabilis sit, ejusque usum pretii valor non concedat, nec hætenus tot de eo prostant experimenta, imò sint, qui illum salivationem inducere negent. *M. Ettmullerus Chim. Ration. lib. 1. Sect. 4. cap. 1.* Eo misso, intelligimus corpus minerale, mobile, fluidum, ponderosum, quod ab invicem separatum in innumeros tenuissimos globulos dividitur, qui promptè rursus coeunt, coloris ex cæcio-albicantis, quod mercurii vulgi, seu argenti vivi ordinariò, nomine venit.

V.

Mineralis iste liqvor & aqua manus non madefaciens in fodinis reperiendus, vel virgineus, vel planus est. Virgineus eo nomine superbit, qui vim ignis non sensit, sed purus-putus in fodinis reperitur, vel destillat in fodina guttatim & nonnunquam copiose satis profluit; vel qui sine magno labore solâ dilutione è terrâ eluitur. *Acta Anglicana anno 1665. mens. April. an. 1669. mens. Decemb.* Dieses aber hat man auch oft erfahren / daß das Quecksilber in denen Silberzechen gebrochen / oder gediegen / lauter aus etlichen Stufen / wenn man darauff geschlagen / getropfelt. Item: Man findet gediegen Quecksilber / nicht allein ganz und gar an Gestalt und Farbe / wie ein roth gülden Erz / sondern auch bisweilen wie das Leberfarbene Silber-Erz. *Petrus Albinus Meißnische Berg-Chronicka t. 16. Plura de his vide in Modestini Sachsen Proberbüchl. pag. 141.*
Pla-

MERCURIALI.

13

Planus ille est, qui ab igne impulsus prodit e sua minera, quæ mineræ multum variant. Minium & schistus hujus metalli matres nominantur, quandoque in lapide scissili cinereo bractearum more, quandoque in lapide metallico candidissimum latitat. *Olaus Wormius in Museo lib. 1. f. 3. cap. 8.* Modum separationis lege sis apud *G. E. Lohneyß im Bericht vom Bergwerck part. 7. aut L. Erckers Aula subterranea lib. 4. Georg. Agricola L. 9. Olai Borrichii Metallische Probierv. Kunst S. 48.* & passim apud Metallurgos.

VI.

Antiquissimis Arabum in cutaneis affectibus hydrargyrum in usu felicissimo successu fuisse cum adverteret Carpus, chirurgus, primus eo in lue venerea eradicanda usus esse perhibetur *Dan. Sennertus Prax. Tom. 3. lib. 6. part. 4. c. 21.* Cumque copiosæ salivæ profluxu cura absolveretur, qua vi id præstaret, quæsitum est. Suas fecere alii veterum, recentiorum alii opiniones, prodigiosam naturam hujus enadarent: Secus enim si facerent, se potius naturæ historiam quam scientiam consignaturos esse, facile videbant. Non infimi subfellii autoribus frigidum esse hydrargyrum perplacebat: 1. Quod docente Aristotele ex vapore fiat aqueo, aqua autem sit summè frigida. 2. Quod tactu frigidissimum deprehendatur, & calefactum subito refrigerat. 3. Quod mercurius omnium metallorum, excepto aurò, sit ponderosissimus, cujus gravitatis nulla alia causa, quam frigus esse possit, eâ ratione, quâ à calore oritur levitas. 4. Omnes ab eo producti effectus sint frigidissimi, paralysis nempe Apoplexiæ, lethargi, asthmata, catarrhi suffocativi, &c. 5. Ab argento vivo corpori illata, nocumenta potissimum calidis curentur, nempe discutientibus & sudorem moventibus; remedia verò morbo contraria esse debere. 6. Quod affinis valde sit plumbo, ita ut occulto quodam natu-

B 3

naturæ sensu ad invicem ferantur, & mutuò quasi confortiò gaudere videantur; Imò mercurius vivus per se aliàs mobilis valdè & fluidus in perfectum plumbum, hocq; vicissim in verum vivum ac currentem mercurium transmutari posfit. Cùm verò plumbum vel exterius corpori admotum, vel intus datum insigniter refrigeret argentum etiam vivum propter illam, quæ intercedit, naturæ familiaritatem, simili præditum esse facultate. 7. Avicennas etiam in simiæ ab hausto mercurio mortuæ corpore sanguinem Petrus Aponensis in corpore pharmacopæi, à simili causâ denati, eundem circa cor invenerint coagulatum, ab excessu frigoris mortuos. Cui placito Avicennas, Averrhoës, Aristoteles, Albertus Magnus, Palmarius, Rhafes, Fallopius, Forestus, Pareus, Matthiolus, Fernelius, Libavius, & nescio qui non alii, favent. Si non plures, certè non pauciores sunt, qui hydrargyrum calidum esse contendunt. 1. Quia mercurius multum aeræ substantiæ habet admixtum, teste *Aristotele lib. 4. Meteor. cap. 8.* Cum autem aer calidus sit, & prædominium præ cæteris elementis ejus in mercurio vigeat, & illum necessariò calidum esse. 2. Mobilitas mercurii calorem arguit; quemadmodum enim frigus omnibus torporem affert, ita vicissim caliditas corporibus agilitatem impertitur. 3. Quia solidissima & durissima corpora destruit; corrosio verò omnis à caliditate dependet. 4. Non solum pituitam in corpore nostro attenuat, colliqve facit, copiosè per sputum educit, sed & quoscunque tumores duros emollit, discutit, resolvit. 5. Quia omnia ex eo præparata pharmaca, nempe mercurius sublimatus, mercurius præcipitatus, turpethum minerale, spiritus mercurii, mercurius vitæ, mercurius dulcis, mercurius diaphoreticus, calidissima censentur, cum vel violenter corpus turbent, exagitant, & à saburra noxiorum humorum liberent, vel potenter

ter sudorem moveant & per insensibilem transpirationem serosas superfuitates educant. Ita sentientibus Galeno, Rhase, Fallopio, Cæsalpino, Vido Vidio, Paracelso, Basilio, Valentino, &c. Mathias Unzerus verò *Anatomia Spagy. Mercurii lib. 1.* in mercurio crudo mixtas facultates, calidas nempe & frigidas agnoscit, ratione diversitatis partium materiæ, quarum nonnullas concipit admodum tenues, puras, subtiles, ac spirituosas, quasdam crassas, terrestres, fœculentas atque impuras; Ratione priorum, illum incidere, penetrare, attenuare, liquare ac resolvere; Posteriorum autem ratione ponderosum esse, repellere, refrigerare. In mercurio chymicè præparato frigidam qualitatem penitus sublata esse, & propterea esse calidissimum. Quibus mercurius frigidus est, iis placet, ab intentissima frigiditate ab extremis & externis membris humores in altum corporis pelliculi, atque ita salivatione reddi. Eustachio Rudio *de morbis occultis* placuit heterrhogeneis & diversæ naturæ partibus contare mercurium, calidas tamen prædominari, quæ attenuatæ ad minimum caloris sensum fuliginis instar abeant in fumum, humoresque attenuare, ac propterea purgare per alvum, sudores, os, illudque omne calliditati tenuium partium adscribit. Unzerus l. c. Mercurio quoque inesse occultas qualitates, seu proprietates, à quibus manifestæ regantur, rationi consonum videtur, nec credit facile quem dicturum calliditate aut frigiditati soli tam stupendos effectus adscribendos esse, sed credibile esse, cum evidentibus illis in mercurio qualitibus unâ occurrere occultas, non quod illarum omnis actio prorsus otiosa sit, sed quod principalis agendi vis formæ specificæ, seu substantiali, in mercurio abditæ, secundaria verò ac minus principalis primis qualitibus, quarum ministerio, ceu singularibus quibusdam & accommodatis organis, forma illa interdum utatur,

tur, sit assignanda & attribuenda. *Daniel Sennertus Operum Tom 3. lib. 6. part. 4. cap. 21.* Salivationem fieri vult, quod mercurius nervoso generi sit infestus, ideoque per nervos ad cerebrum repat, eò secum vitiosos humores ducat, illumq; unà cum iis natura & cerebri expultrix expellat, & in fauces detrudat, unde salivatio consequatur. H. Mercuriali causa salivationis est, quia aer & spiritus, qui colligati sunt in materia mercurii excocta, ubi linimentum à calore naturali attenuatur & dissolvitur, erumpant, perinde ut erumpunt spiritus è bombardà, erumpentes trahantur & ingrediuntur in arterias & venas; & cum eorum natura sit, ut ferantur sursum, eapropter statim atq; elapsi sunt, veluti vinculo soluti, efferri in caput magno impetu, secumq; ducere plurimos vapores, in capite eliquare & attenuare humiditates; ut eliquatae per os dilabantur, secum etiam in caput evehctos vapores convertere in aquam, quæ deinde per os defluat, & illud copiosum sputum efficiat. *Medicin. Pract. Tract. de Morbo Gallico cap. 6.*

VII.

Quatuor sic dictis primis qualitatibus corporibus analogum nihil inesse, sed meros esse percipiendi & quidem confusos mentis modos, in ea ex lege conjunctionis ejus cum corpore occasione tremoris nervorum excitatos, qui præposterè ipsis corporibus tribuantur, sanior philosophia docet. Totum quippe negotium in mero respectu & relatione situm est, ita, ut si quæ corporum particulæ solito vehementius nervaceas corporis nostri fibrillas vel mediatè, vel immediate quatiunt, vel illorum tremori obicem ponunt, illa calida, hæc frigida dicantur, adeò ut præter majorem, minoremve motum, quem habent comparativè ad corpus nostrum, per has qualitates, in mixtis naturalibus reperiatur nihil, eoq; tota à tot seculis indecisa redit quæstio;

stio; An mercurii particulæ motum in corpore nostro au-
geant, vel imminuant. Ea mercurii natura deprehenditur,
ut à calore promptissimè ejus particulæ secedant ab invi-
cem, & sub forma vaporis oberrent, sed eo remittente de-
nuò congregentur; Ut à salibus, aliisque promptè disconti-
nuetur, iisque, ceu vellere obductus vel solidarum subeat po-
ros, vel fibras discindat, inflammet, deobstruat, vel etiam de-
mulceat pro natura salium, aliarumve, quibus cum coit.
Sed corpus nostrum omnis generis salium promus condus
est, associabit igitur modò plura, modò pauciora salia, mo-
dò unius speciei, modò diversorum generum, modò magis,
modò minus corrosiva, iisque onustus, vel in solidis hæren-
do corrodet, inflammabit, &c. vel varias pariet præcipita-
tiones, coagulationes, vel minima pererrando deobstruet,
resolvat, incidet, adeoque corpori jam labem inferet, vel ni-
mio suo motu, vel nimia quiete vellicando, lacerando; vel
auxiliabitur illi resolvendo, deobstruendo, corrosiva salia e-
ducendo, & ut uno verbo rem exprimam, modò refrigerat-
bit, modo excalefaciet; modò proderit, modò oberit; erit
venenatus & non venenatus; erit calidus, erit frigidus. Non
itaque mirabimur tantum gravissimorum scriptorum dis-
sensum, quorum nonnulli ab utrisque in causæ patrocinium
allegantur. Nec mirabimur, in utramque partem tanta cum
verosimilitudine sententias illas propugnari. Examinentur
utriusque rationes, illæ vel ad rem non facient, vel supra-
dictis conciliabuntur. Ex quibus, quæso, datis, ut quæ pro
frigiditate faciunt, examinem, i. mercurium è vapore aqueo
fieri concludemus, quia facilè in vapore resolvitur? sed
ita omnia salia volatilia & spiritus ex aqua producentur;
Num, quia fluidus est? Sed ita gypsum in aëno bullas a-
gens non terra, sed aqua erit, non enim obstat, si dixeris, ab
igne id moveri; ita moventur nimirum mercurii particulæ

C

abi-

ab igne æthereo isto, non alio discrimine, nisi, quod is insensûs, iste in eos non incurrat; sed quis dicet, illas absolutæ rerum veritatis criterium esse? 2. Ideòne est frigidissimus, quia tactui talis apparet, & calefactus subito refrigeratur? Certè id commodius in spiritum vini quadrat, aut verius de salibus volatilibus, quæ in ipsa etiam sublimatione oppidò refrigerantur, dici posset. Nec refrigerationis celeritas magis frigiditatis indicium est, quàm ejusdem tarditas caloris; Alias certè plumbum foret calidissimum. 3. Omnium metallorum ferè gravissimus est. Sed inde non putem concludi posse, esse etiam frigidissimum: Essent enim aliàs salialixiva, quæ in aqua subsidunt, illà magis frigida, quæ tamen juxta illorum placita est frigidissima; Esset aurum omnium frigidissimum, quod tamen inter cardiaca passim ab iisdem refertur. 4. Producit effectus dictos frigidissimos, sed eos etiam producit nimius solis ardor, spirituosorum ingurgitatio, nimius motus atque ira, &c. quæ aut erunt frigida, aut illi effectus ab alia causa, quam frigiditate, dependebunt. 5. Atque proinde medicamenta ad noxas mercurii averruncandas usurpari solita non quia calida, sed quia aliam istam causam tollunt, juvant & adhibentur. 6. Gaudeant mercurius & plumbum occulto quodam naturæ sensu, ferantur ad invicem, si inde ejusdem indolis esse concludere liceret, salia, quæ promptissimè in aqua solvuntur, aut erunt frigidissima, aut erit hæc calidissima; aut etiam tenendum erit, ea, quæ se invicem refugiunt, contrariis esse donata qualitibus; itaque mihi incommiscibilitatem spiritus vini & olei terebinthinæ explicari rogarem. Tacebo jam, quæ de transmutatione mercurii in saturnum, & vice versa addi possent. 7. Sanguinem coagulavit, coagulatur idem ab aqua forti, non verò coagulatur ab aqua in venam injecta, quod fieret, si frigiditati coagulum sanguinis deberemus.

renus. Tanto autorum numero non pauciores opponuntur, & sæpe iidem; addo, quod in rebus physicis nullus auctoritatis sit valor. Caliditatem mercurii 1. ex aëreæ substantiæ admixtione, qui arguunt, sine dubio recordabuntur, aërem caloris atq; frigoris vicissitudinibus obnoxium esse, & præter congeriem omnis generis particularum circa se modò magis, modo minus motarum, & globum terraqueum velleris instar ambientium nihil esse, & ex intensioris remissiorisq; motus ad nostrum corpus relatione frigidum, vel calidum, hasq; qualitates illi extrinsecas esse, nec ab earum admixtione mercurium calidum fieri posse. Imò si mercurius à prædominio aërearum particularum calidus esset, hoc non per se foret, nisi aëris & mercurii particulas ejusdem generis & naturæ esse asserant, quo factò non magis dici posset, ab aërearum particularum prædominio mercurium esse calidum, quàm aërem à mercurialium particularum admixtione talem esse. 2. Mobilitas mercurii non magis in illo, quam in aqua calorem arguit, ostendit solummodò mercurii particulas moveri juxta se, illas esse glabras & læves, nullibi cohærere, ut à minimo corpore à sua statione deturbari possint, quæ omnia obtinent sine calore, dummodò fibrarum nostri corporis tremorem non augeant. 3. Nec competit calori illa penetratio etiam metallorum, quæ à solo particularum motu & pravitate dependet, ita ut minimos poros promptissimè subire, & per minima interstitia oberrare possint. Cujus rei si calor causâ foret, quid impediret, quò minus lignorum, corii &c. poros consumeret & destrueret. Nec corrosio aliud quid est, quàm staminis partium discissio, quæ acumini particularum, quale quid in cultris videmus, aut etiam incursum earum particularum, quæ in suo motu magis esse perseverant, quàm illæ corporum in quiete, in acceptis ferenda est. 4. Pituitam in

corpore non attenuat, nisi vel quatenus à calore corporis actuat, vel salibus associatur, eà ratione, quia manus vel solæ, vel cultro armatæ diffringunt discinduntq; corpora, hoc solo discrimine, quod mechanica hæc in sensus incurrat, illam verò ratione tantum assequamur; Quale quid etiam 5. de mercuriis variè præparatis tenendum, quod latius ex infra dicendis patebit. M. Unzero, Physico Halæ Saxonum Ordinario, qui duplicis generis, terrestres nempe & tenues, tot diversarum operationum causas, particulas concipit, Daniel Sennertus optimè opponit, nullum hæctenus repertum esse Chemicum, qui partes diversas in mercurio monstrare, & arte ex eo separare potuerit, cum totus sit homogœneus, & vel totus avolet, vel totus maneat, & quocumq; modo præparetur, tandem totus homogœneus reviviscat. *Prax. Med. Tom. 3. lib. 6. part. 4. cap. 21.* Quod laudatus Unzerus sensisse videtur, dum ad occultas, quæ mercurio insint, proprietates confugit. Nempe omnis ejus explicatio huc tandem redit, ut sibi mercurii indolem ignotam & inexplicabilem, & qualitates primas insufficientes esse, fateatur. Quod etiam Sennertus subinnuere videtur, qui salivationem mercurialem explicaturus, postpositâ qualitate calidâ, cui in antecessum patrociniatus erat, ait, hydrargyrum nervoso generi infestum esse, & propterea per nervos ad cerebrum repere, vitiosos humores eò secum ducere, à natura & expultrice cerebri expelli, in fauces detrudi, indeque salivationem sequi. Hæc enim, si attentè intueor, ad oculum ostendunt, Magnum hunc Medicum nihil qualitatibus tribuisse, adeoq; nudam rei historiam narrare voluisse: solum enim quot, non verò quomodo, fiat, commentatur.

VIII.

Antiqui, cum per primas qualitates rerum naturas explicata-

plicatum irent, quas saltem ab effectibus & actionibus cognoscebant & distinguebant à disparibus hydrargyri effectibus, non solum in diversis, sed in iisdem quoq; per varia tempora corporibus, in opinionestàm diversas secesserunt, ut alii illum frigidum, calidum alii esse sentirent, quibusdam venenatus esse censebatur; alii illi inter alexipharmaca & antiloimica non ultima dabant subsellia. Hinc per tot secula Eruditorum elusit cognitionem; ingeniorum studiorumque varietas effecit, ut in alias identidem inciderent cogitationes, quarum aliæ cominùs, eminùs aliæ scopum feriebant. Mercurius lapis lydius erat, ad quem principiorum suorum valorem explorabant. *Nicolaus Lemery* prodigiosam metalli naturam explicaturus, sal alcali volatile esse scribit; tanquam certum enim supponit, morbos luis venereæ violentiã fieri solitos ab humoribus falsis, vel acidis foveri, nec illos, nisi virus hoc auferatur, curari posse. Venerei itaque virûs acida salia poris mercurii implicari, calore ac humorum motu ad caput sublimari, inde partes oris interiores cancris conspergi, illã acrimoniã glandulas salivales lacescitas relaxari, pituitam copiosè descendere, hinc cancrorum perpetuum comitem, salivæ nempe continuum fluxum, provenire. Fieri hoc pariter in iis, qui lue venereã immunes vivunt, cum nullus, quantumvis sanus, in quo humores acidi & falsi non reperiantur, vivat, nec fermenta œconomix corporis conservandæ destinata, sine illorum ope subsistant. Quod placitum ut firmiori talo nitatur, per alcali non vult intelligi speciem quandam falsis plantæ, sed materiam terrestrem & solidam, cujus pori eam figuram obtineant, quã cuspidis acidi hanc ingressæ frangere & spargere possint, quicquid motui suo resistit, & pro soliditate partium materiam constituentium acidæ majorem, minoremve renixum nactæ validiorem, vel debiliorem excitant

effervescentiam. *In Cursu Chymico pag. m. 33. & 203. Moses Char-*
ras mercurio suum & proprium alcali inesse, seu quod inse-
 parabiliter reliquis cohæreat partibus, & semimetalli hujus
 modum constituat, non inficiatur, pro genuino verò alcali
 illum habere recusat, quod actioni alcalium non minus,
 quàm acidorum ac sulphurum obnoxius sit: Acida gene-
 rosissima, spiritus sulphuris & vitrioli, quæ cum impetu al-
 calia invadunt omnia, in illum nullum fervorem inducant,
 ac demum ab aliquot dierum decursu pervadant; Eâdem
 cum alcalibus donatus non sit substantiâ, uti neque sapore
 neque aliis qualitatibus alcalinis; Actioni ignis non resi-
 stat, quale quid in alcalinis fixatis videre est. Potius igitur
 statuit, mercurium mixtum esse, idoneum excipiendæ acti-
 oni salium, non minus eorum, quæ donata sunt partibus sul-
 phureo-salinis, aut salinis fixis, quàm eorum, quorum par-
 tes sunt meræ acidæ. Negat etiam fermentum venereum
 merum acidum esse, nec illud simpliciter merè salini fixi
 aut volatilis titulo donandum, quin potius venenorum clas-
 si accensendum esse, adeoque mercurio inesse proprietatem
 innatam omnino singularem, ut volatilitatis ratione ad ce-
 rebrum ac partes circumpositas delatus suâ efficacîâ faci-
 at liquefcere pituitam, itaq; illi ansam præbeat exitum mo-
 liendi, qui tamen dicti effectus alteri causæ, quàm vasorum
 salivalium & partium adjacentium erosioni adscribendi non
 sint. *Pharmacop. Reg. Chymic. cap. 6r.* Nicolaus de Blegny du-
 as in mercurio agnoscit substantias, terram nempe subtilem
 & sulphuream, & aquam metallicam: prioris existentiam,
 probat ex modis in Pharmacia Galenica usitatis ad mercu-
 riï divisionem, ex quibus illum omni sulphuris speciei
 conjungi, quod terebinthina, aliæq; resinæ & pinguedines
 huic intentioni utiles substantiæ sulphuræ & inflammabi-
 les sint, pateat. Hujus etiam rei veritatem illustriorem esse
 in

in confectione cinabaris, quæ omnium consensu pro sulphuris & mercurii mixtura habetur, sive in terræ visceribus naturaliter, sive artis operâ in fornacibus sublimetur. Cum igitur verum sit, substantias homogeneas facile coire, imò mixtorum particulas corpora, quibus conjunguntur, deserere, aliorumq; consortium, quibus cum affinitate aut naturâ conjuncta sunt, affectare, hinc mercurii principium terram sulphuream & subtilem concludit. Ex hoc etiam fundamento aquam metallicam alterum ejus principium esse deducit, cum mixtionem, unionem & amalgamationem cum maxima aliorum metallorum parte admitrat. Aquam verò hanc esse crudam & sulphura volatilia, cum nec igne dissolvi, nec malleo extendi possit. Ex mercurii gravitate & cruditate infert, plurimo illum sulphure abundare. A se enim observatum esse, omnia metalla sulphure scætentia, cæteris omnibus graviora esse: *In observ. rarioribus & novis in Arte curandi luem vener. cap. 5.* Ut salivationis causam reddat, addit, motum mercurii ab imis ad superna ferri; illum ut plurimum æqualem esse & moderatum, nequaquam interruptum, unde arguit, naturam magis propriis viribus niti, quàm à vi medicamenti impelli; humores acidos & impuros cum mercurio combinari, quandam speciem mercurii corrosivi constituere, à quo guttur & os exulcerentur, vasa referentur, ac per dierum aliquot decursum saliva effundatur. Rationem salivationis fundunt alii in malignitate mercurii arsenicali, utpote qui adjunctum habeat sulphur peregrinum volatile, de natura arsenici, quod suâ volatilitate & penetrantiâ tam utiles, quàm inutiles humores resolvat, eosque subtilifatos per glandulas maxillares exterminer. Acidum esse & partium vi attractivâ humores à superficie ad centrum, seu ventriculum, adducere, & per secessum educere, partim impulsivâ ad habitum impellere & per

& per salivationem propellere scribit *D. Gabr. Fontanus Medicin. Antihermes. Sect. 3. cap. 7. §. 4.* Acidum quidquam, salsumve, rubiginis illius, quam chalybeæ lamellæ purissimæ, in mercurio sepultæ contraxerant, promum condum in penetrali mercurii habitare, pervasum habet *D. Olaus Borrichius actor. Haffn. An. 1671, obs. 77.*

IX.

Duumviratus acidi & alcali rebus naturalibus tantum lucis sceneratus est, ut ad summum autoritatis culmen pervenisse visus fuisset, nisi viri, famâ super æthera noti, fidem illius reddidissent dubiam, atque ex principiorum numero expunxissent. Altioris res ea cum indaginis sit, harum pagellarum angustiis includere non potero, sed soliditatis hujus doctrinæ certus cum sim, nullâ necessitate me adactum sentio, ut mercurium vel acidum, vel alcali esse credam. Licet enim nobile par fratrum, alcali & acidum inter concreta primatum facile obtineant, ac potissimarum in rerum natura operationum, nempe fermentationum, effervescentiarum, putrefactionum, coagulationum, solutionum, præcipitationum aliarumq; mutationum causæ sint, ac pro principiis nonnullorum corporum (si principii vocabulo abuti liceat) immediatis haberi possint, reverâ tamen mera principiata sunt, nec opus est, ut in causis reddendis ad illa, ceu sacram anchoram confugiamus. Nec contemnendæ sunt rationes *D. Charras*, si per alcalia salia urinosa tam volatilia, quam fixa intelligamus, stringunt enim tunc quam maxime. Hoc *D. Lemery* prævidit, adeoque maluit ac vulgata acceptione alcali recedere, quam mercurium alcali non esse concedere; cum tamen verba valeant usu sicut nummi, potius omnino dicam, alcali non esse, quam fingendo nova ab usitatis recedere. Inde tamen non sequitur acidum esse, partim quod alcalia æquè ac acidia

cida rubigine martem incrustent, partim quod alcali & acidi insufficientia pro principiorum, seu elementorum corporum naturalium munere gerendo, mercuriiq; aciditatem annullaverit in sua ad Langellottum epistola Excellentissimus Dn. Bohn. Substantias homogeneas facile coire nemo inficias ibit, sed inde vicissim argumentari; ergò quæ coeunt, homogeneæ sunt substantiæ, argumentum à particulari ad universale, quod infirmum, foret. Nonne coeunt aqua & omnis generis salia, quæ acida, quæ alcalia, forent ergò sal acidum & aqua homogenea; Homogenea etiam forent aqua & alcalia; ac ideò homogenea alcalia & acida forent, quod sanè incongruum. Erit ergò nulla seqvela, conjungitur cum resinis & pinguedinibus mercurius, ergò est subtilis & sulphurea terra; coit cum sulphure in cinnabarim, ergò est sulphureus: coit enim pariter cum vitriolo in sublimato: ergò est vitriolicus, est acidus. Combinatur cum metallis, ergò est aqua metallica, in quo tamen totius argumenti vis & cardo versatur, quanquam, si rectè rem pensitemus, aqua metallica dici possit, ut seqventia manifestum reddent. Qvi sulphur mercurii arsenicale incusant, & in ejus malignitate fundant salivationem, mihi videntur aut obscurum per æquè obscurum, aut nihil penitus explicare: Quid enim malignitas arsenicalis aliud vult, quàm mercurium æquè ac arsenicum nobis venenum esse, ac pessimorum symptomatum autorem, quod historiam redolet, aut si quid aliud per id intellectum volunt, ostendant primò, quid sulphur arsenicale rei sit, & in quo illa cum mercurio analogia à parte rei consistat. Ingenuus magis est supra laudatus Charras, dum omnes hos affectus proprietati innatæ ac omninò peculiari mercurii attribuit: Neutrum enim magis naturam mercurii explicat, quàm si quærenti, cur electrum paleas attrahat? Responderem, vim magneti-

D

cam

cam electo inesse, aut hanc vim electo naturalem esse, neuter enim quærenti satisfaceret.

X.

Mobilitas, volubilitas & fugitiva mercurii natura, cuius etiam in partium suarum separatione tenacissimus est, scriptoribus ansam dedit, ut particulis ejus rotundam ac sphericam nativam figuram tribuerint *Nic. de Blegny obs. in luem vener. cap. 5.* Seu illum constare ex minimis globulis indefinitæ tenuitatis, qui continuo ab æthere rotentur, circumvolvuntur ac in perpetuo detineantur motu ac fluore. *Car. de Maets Prodrom. Chym. Ration. cap. 3.* Quibus microscopice adstipulantur observationes. Ingeniosè eo modo protnei hujus mirandi phænomena explicantur, fateor, & religioni foret ab ea recedere sententia, nisi me quædam morarentur dubia. Quod enim quovis modò dispersus in globulos continuo coëat majores modò, modò minores; tales etiam oculus microscopio armatus in præparatis deprehendat, penes me non concludit, minima mercurii corpuscula hujus figuræ esse: forent enim eadem consequentiâ aquæ particulæ sphericæ, cum guttulæ quælibet in aëre pendulæ & deciduæ, aut in planis, quorum poros subingredi nequeunt, commorantestales sint. Tales forent aëris particulæ: bullæ enim, dum pro Toricelli experimento angustioris diametri tubus repletur, quæ per crassum mercurii corpus ascendunt, aut etiam dum in vacuo Boyleano aqua ab aëre depuratur, totæ rotundæ & sphericæ sunt. Tales forent olei particulæ: Oleum enim aquæ mistum si concutiatur, in spherulas minores & minores, quæ mutuo suo congressu majorem sed pariter rotundam constituunt guttam, dividitur. Tales forent vitri particulæ, cujus guttæ vel ideò celebres, quod arte facta microscopia multis parasangis posse relinquunt. Talis omnium spirituum corrosivorum figura

gura foret: Ex deciduis enim ex rostro retortæ in recipiens vas guttis componuntur. Omnium verò Philosophorum consensus est, omnium horum particulas ratione figuræ toto cœlo variare, quod etiam ex effectu non difficulter collegeris. Nec argumenti à mobilitate, volubilitate, & fugitiva mercurii natura ducti major vis mihi esse videtur, cum talia aër & aqua sint, & minoris aut majoris saltè ratione different, quod tamen neutiquam rem variat. Inquiet igitur nonnemo, si mercurius nec calidus, nec frigidus est, nec totâ substantiâ, nec occultâ qualitate agit; nec acidum, nec alcali; nec terra sulphurea & subtilis; nec sulphur arsenicale; nec propriâ & innatâ facultate hoc agit, nec ex globulis constat, igitur obtinebit illud antiquum:

Queßsilber ist Mercurius,
Ein wunderlicher Spiritus,
Der nicht erhärtt in Feuers-Bluth/
Gar mancher sich des wundern thut.

Resque redibit ad ultimum illud, nescio. Vanus forem, si me funditus tot subactorum ingeniorum fundamenta subruisse vel saltè præsumerem, quin potius, sicubi lapsus fuero, iudicii imbecillitatem deprecor, nulloque labore, ut in viam reducar, patiar. Veniam tamen mihi exoro, ut eadem, quâ alii, libertate usus, quid sentiam, promere liceat.

XI.

Cum Renatus Des Cartes *Principiorum Philosophia parte quarta, §. 58.* ad contemplationem terræ interioris, quam tanquam è materia orientem, spectaverat, accessisset, ita scribit: *Verum infra istam superficiem partes corporis C. minus arctè sibi mutuo adherent; ac etiam fortè in quadam ab ipsa distantia, multe simul sunt congregatæ, quæ figuras habent tam teretes, & tam leves, ut quamvis ob gravitatem suam sibi mutuo incumbant, nec, quemadmodum aquæ partes, globulos secundi e-*

D 2

lementi

lementi undique circa se fluere permittant, facile tamen agitentur, tum à minoribus ex istis globulis, qui nonnulla etiam spatia inter ipsas inveniunt, tum præcipue à materia primi elementi, quæ omnes angustissimos angulos ibi relictos replet. Atque ideo liquorem componunt valde ponderosum & minime pellucidum, cujusmodi est argentum vivum. Hujus occasione cogitare occæpi, mercurium ab aqua vulgari non aliare, quam particularum gravitate discrepare, atque ad illius differentiam aquam mineralem, licet vulgaris illa regno minerali etiam annumeranda sit, appellari posse, in quo tantò magis confirmabar, quanto magis advertēbam, inter utriusque phænomena magnam esse affinitatem. Nisi enim mercurii particulæ (*Vide sis Ren. Des Cartes Meteora cap. 3.* è quo de natura aquæ loquendi & ratiocinandi modos, ut mercurio applicem, & dictis veritatem conciliem, mutuo) longæ, læves, flexiles & lubricæ essent, æquè facile, aut difficile illi esset, in quolibet & cujuslibet figuræ partes dividi, atque ideo vel non tam liberè, quam solet, illaberetur corporibus, quorum meatus satis laxi sunt, ut plumbum, stannum, aurum; vel etiam quodammodo in ea penetraret, quæ arctiores illos habent, ut ferrum & vitrum. Deinde nisi mercurii partes eam haberent figuram, non tam facile ex poris aliorum corporum, quos infederunt, calore expellerentur. Hinc est, quod molliter supra linguæ nervos fluitantes & semper in latera jacentes, ob facilitatem, quæ flectuntur, vix gustu sentiri possint. Subtilissimæ particulæ, vel à sola primi elementi materia, vel etiam minutissimis globulis commotæ, in metallorum poros adactæ, & in illorum minima ubivis impingentes, si obviant, quæ minus quiescant, quam ipsæ moveantur, eas loco pellunt, texturamque metalli destruunt; aut si in quiete magis illâ perseverent, compage servatâ retroaguntur. Addantur mercurio corpora, quæ figuræ & magnitu-

gnitu-

gnitudinis ratione poros ejus subingredi valeant, qvalia à posteriori salia acida esse deprehendimus; hæc intra poros superficierenus ob particularum gravitatem recepta, præbebunt occasionem partibus mercurii, qvæ à motu non cessant, illa interlabendi, & se ipsis instar annulorum circumvolvendi, horumq; spiculis irretita à materia subtili, ob superficierum inæqualitatem, particularumq; pondus, moveri nequeunt, sed cum iis in solidum ac durum corpus concresecunt. Cujus salia cum à minimis mercurii particulis, & hæc vicissim à salibus sint discontinuatæ, spiculis suis, spinisve horrida, jam minimos, qvòd antea non poterant, subeunt poros, & vel illos ex parte obstruendo pariunt inflammationes, vel subtilissimas fibras discindendo corrodunt, adeoque corrosivi naturam induunt combinata, utur singula seorsim tale non sint, qvale qvid in mercurio sublimato observare est. Involvantur rigida ista tela salium pluribus mercurialibus annulis, superficies aspèra lævigabitur, acumina recondentur, mercuriusq; ex corrosivo fiet dulcis; si nempe commixtio non superficialia sit, sed debitâ industriâ, binâ nimirum vel trinâ sublimatione fiat. Sublimatione inquam, cujus ope salia cæteroq; in fixa ad aliquam usq; altitudinem, mercurio juncta, attolluntur, cujus contrarium in partibus aquæ contingit, qvæ totæ relictis salibus avolant. Qvòd non tantum accidit, qvia illis majores sunt & ponderosiores, sed etiam, qvia cum longæ sint & rectæ non diu in aère librari possunt, sive ulterius ascensuræ, sive descensuræ, qvin altera earum extremitas deorsum pendeat, atqve ita terræ ad perpendicularum immineat. Sive enim ad ascendendum, sive ad descendendum facilius aërem hoc situ, quam ullo alio, secant. Hoc non eodem modo fiet, si aquæ mercurius substituatur, licet enim ratione salium tunc nulla fiat mutatio, mercuriales tamen particulæ illis salium,

jam præponderant, adeoq; illas impulsæ calore aliquous-
 que sursum pellunt, donec nempe vires salium ad descen-
 dendum illis mercurii ad ascendendum æquivaleant: tunc
 enim hærent, & in unum cõeunt corpus, in quo salium si-
 tum perpendicularem ex striis manifeste legas. Ex dictis
 abundè colliges, facile ab his, similibusve mercurium denuò
 separari, si modò causa accesserit, quæ paululùm salium
 spicula discontinuet: Limatura nempe martis, vel simile
 quid, partim ut liberiore ignis actioni mercuriales expositæ
 particulæ, quod illis ob lubricitatem facile est, ab iis seced-
 ant, partim ut eadem salium spicula in poros martis, cal-
 cis vivæ, cinerum clavellatorum recepta graviora facta ab
 iis aliquousque attolli nequeant, tunc in vapores solutæ, in
 fundo recipientis collectæ, pristinam formam induent.
 Perinde ut aqua marina, dum arenas permeat, dulcescit,
 quod partes salis inflexibiles, non ut pares aquæ dulcis, per
 exiguos istos anfractus, qui circa fabuli grana reperiuntur,
 labi possint; Aut eadem in recens à D. Robert Fitz Gerald,
 Equite inventâ machinâ & dulcis & saluberrima fit. Mer-
 curii etiam superficies, ut & aliorum omnium liquorum,
 perpetuò æqualis & maximè lævis est, quia partes quædam
 illius inter se uniformi gaudent motu; partes quoque aëris,
 vel aquæ, illam tangentes, pari inter se agitatione feruntur:
 At mercurii partes aliâ ratione & mensurâ agitantur, quàm
 aëris, &c. & præterea materia subtilis partibus aëris cir-
 cumfusâ, longè aliter movetur, quàm ea, quæ mercurii par-
 tes interfluit. Atque hinc superficies utriusque politur, pla-
 nè eodem modo, ac si duo corpora attererentur, nisi quod
 longè facilius, ac ferè in eodem instanti hic lævigatio fiat,
 propter partium, quæ in liquidis sunt, mobilitatem. Atque
 ex eadem causâ mercurius in spherulam glomeratur **Qui**
 proinde mercurium figere allaborat, idem agit, ac si aquam
 igni

MERCURIALI.

31

igni admoveret, & evaporationem ejus inhibere vellet.

XII.

Hujus indolis particulæ, quas sine requie subtilissimus commovet æther, quovis modo corpori admotæ ejus subtilissimos poros, & nescio, quos non mæandros, subeunt facillimè; Accedente corporis calore in indefinitum discontinuatæ & inhalitum resolutæ, nihil relinqunt in accessum, nec viarum terminis coërcentur, quin etiam exterius admoti auri poros subintrant, suo livore conspicuæ; Quidquid humorum vel sanguinis alicubi latet, illorum salibus circumvolvuntur, quibus cum vel insensibiliter transpirant; vel in ventriculum & intestina depositæ vomitus, diarrhæasque excitant; vel per diuresin ejiciuntur; vel alias in corpore tragœdias ludunt, quæ cum pensi nostri non sint, quæ salivationem excitent, solum videbo. Mercurii particulæ sanguinis & humorum salia cum attingunt, iis circumvolvuntur unâ cum aqueis, à quibus hactenus sustentatæ fuerunt, cumque iis ordinario fluente abreptæ omnes corporis alluunt partes, quas vel insalutatas relinqunt, vel ex poris sibi congruis, si tales invenerint, elabuntur, & hoc quidem solito facilius, quod gravibus onusta salia particulis multò ægrius à fluido deferantur, parùmque absit, quin oneri succumbant, nisi à perennibus fermentationibus & jugi corporum calore adjuvantur. Cum tali dispositione ad glandulas salivæ secretioni dicatas, *thes. 2.* recensitas, accedit sanguis, in quarum poris promptissimè serum, his salibus factum, sequestratur, & fauces saliva irrigantur. Non quod ad has glandulas primario feratur, sed quod hic loci successivè accedens sanguis hanc salium saburram deponat, tandemque omnis successivè suo appulsu depuretur. Nec sola salia cum aquâ è sanguine solito majori copiâ hic secedunt,

cedunt, sed multa insuper visciditas evacuatur, partim quod illi transmittendæ glandularum pori aspereti sint, partim quod à salibus mercurio onustis, adeoq; gravioribus, discontinuatæ & è latibus pulsæ unâ abripiantur. Hæc prima salivationis origo, indies tamen illa augetur, quod suâ acrimoniâ partes faucium lædat, obstruat, inflammet, inde, per quas redire solebat, viâ obstruuntur partim, partim lenes excitantur convulsiones, quæ seri præcipationem urgent, excretionem faciunt, movent & promovent. Ovo ipso sui generis æther per poros humoris istius oberrans vorticem describit, & congeneres omnes particulas alias, forsitan præter lapsuras, secum rapit omnibusque modis salivæ proventum auget.

XIII.

Fatalis omnium remediorum generosorum fors salivationem etiam mercurialem manet, ut nempe laudetur ab his, culpetur ab illis, pro utrisque experientie militant non paucæ. Et quamvis à priori ratiocinando aliquid determinare possimus, quoties tamen experientie non congruunt ratiocinia, justus merus est, in iis paralogismum latere. Quantum igitur chartarum angustia patitur, in quibus profuerit, vel nocuerit, scrutabor, num certi quid determinari possit, visurus. In genere quidem *in morbis inveteratis & rebellibus, & ubi causa lenta est latens in ipsis partium internodiis*, teste Zypæo *Fundam. Phys. Anat. pag. 356.* convenit; cui *Wedelius, eam prodesse*, inquit, *in morbis rebellibus, & ex vitio seri oriundis, in Amœnit. Mat. Med. pag. 465. &c.* ad stipulatur. Ad specialiora hæc restringit *F. de le Boe. Sylvius*, scribens: *Et posset, imò deberet, in aliorum quoque affectuum rebellium curatione similiter excitari, in scabie putâ fœdâ & ordinariis medicamentis haud cedente, aliisque affectibus ab humore glutinoso & acri, sanguini permisto, & partibus plerisque intime*

MERCURIALI

33

timè admisso pendentibus. *Method. Med. lib. 2. cap. 13. §. 16. de Hydrope §. 171. 322. 323.* Licet C. Calderæ de Heredia hydrargyrum incertum & periculosum sit remedium, se tamen illud in omnis generis serpente scabie sicca, ad lichenas, impetigines, psoram & lepram & affectus perquam rebelles magno fructu usurpasse. *Illustrat. & Observ. Medic. 9.* fatetur. Ulcerum sorditorum efficacissimum curativum ait *J. H. Cardilucius in Officin. Sanit. cap. 303.* Horum ut & luis veneræ esse alexipharmacum vult *Ambros. Parvus lib. 21. cap. 45.* Nec ulli affectui ritè ac certè curando magis quàm luis veneræ competit salivatio, quapropter curationem ipsius per salivationem cæteris præfert, utpote cum talis sit, quæ non facile ullam recidivæ metum post se relinquat. *F. de le Boe Sylvius Prax. Med. app. Tract. 3. §. 304.* In malo hypochondriaco & melancholia laudat *Rolfinck. in Meth. Gen. p. 510.* Nec scorbutus illam respuit, uti videre est in *M. A. N. C. Dec. 2. A. 3. Obs. 173.* Debili & emarcidæ scorbuticæ plurimum levaminis salivatione attulit *Thomas Willis Pathol. cerebr. cap. 1.* Sputum oris copiosè & diu persistens quosdam insanos perfectè curavit *Th. Willis Path. part. 2. cap. 12.* Idem cum in epilepsiâ cathartica & specifica aliquamdiu tentata prorsus in cassum cedunt, ad magnum hoc remedium deveniri debere vult. *Pathol. Cereb. cap. 3.* In cæteris etiam convulsionum speciebus passim commendari legas. Pertinacissimam colicam leni excitato pyralismo sæpius radicitus sublatam ex observatione *Willisii Pathol. part. 2. cap. 15.* constat. Huc loci quodammodo quadrat quæ in Ephemeridibus Germanicis exstat observatio de mercurii crudi usu in colica spasmodica, à sæcum duritie oriunda, quando ingestæ mercurii uncie quatuor ad septimum diem in corpore latuere, quæ quinto ab assumptione die lenem, absque corrosione partium oris internarum, salivationem excitant,

E

runt,

runt & septimo demum die cum excrementis egressæ le-
vamen attulerunt. *Dec. 2. An. 5. Obs. 231.* Nec metus sit gene-
re nervoso affecto illam obeffe sæpe enim laudatus Willi-
sius propria & quorundam aliorum Medicorum experien-
tia satis comprobatum habet paralyticos quosdam eâ sa-
natos. *Path. part. 2. c. 9.* Cephalæam gravem & miserrimè af-
fligentem per inunctionem curari expertus est. *Rolfinck. Or d.*
& Meth. Med. spec. comm. lib. 2. S. 2. Art. 1. part. 3. cap. 26. pag. 164.
Podagricorum cruciatus sustulisse ait *Wedelius de Facultat.*
Medic. lib. 2. Sect. 2. cap. 12. Franciscus de le Boe Sylvius non
negat in quibusdam pituita multa eaque viscida gravatis
arthriticis utilem quandoq; extrâ paroxysmum fore sali-
vationem. *Prax. Medic. append. Tract. 8. §. 176.* Medicorum
sic dicta scandala domat, hydropem intellige & quartanam.
A quo tempore virgo illustri salivare cœpit, paroxysmis
statim caruit. *Th. Willis. de Febr. cap. 6.* Idem videtis apud
Ballonium lib. 2. Epidem. & Eph. p. 131. Hydropica scorbutico-
cachectica quatuordecim dierum salivatione in totum ab
utroque molestissimo malo liberata & perfectè sanitati re-
stituta est. *M. A. N. C. Dec. 2. An. 3. Obs. 173 & Dec. 2. An. 4. Obs. 36.*
Hocque respectu sine dubio *J. B. Helmont.* mercurium præ-
cipitatum ait curare omnem hydropem, non quatenus pur-
get, sed in quantum materialiter transiens per intestina re-
solvat extravasatum cruorem. *Ignotus Hydrops. §. 39.* Rarū
est nimix pingvedinis causam per eandem abigi, fecit ta-
men id *Tribunus mercurio dulci*, ad eam ejus dosin ascen-
dens, ut apertis gingivarum laxitatibus non perfunctorius
consecutus sit ptyalismus, & terque quaterq; sibi gravem,
aliis invisam, pingvedinem expuit, apud *D. Olavum Borrichi-*
um Act. Hassn. Vol. 1. Obs. 74. Ex *Alex. Traj. Petronii lib. 5. de*
Morbo Gallico cap. 1. libri sui primi observationem 399. desumpsit
Th. Schenckius, qui suffusionem densissimam, ante luum ve-
neream

MERCURIALI.

35

neream contractam, hydrargyri inunctione dissolvit; hanc-
 que reliquis remediis non conferentibus morbo propè ad
 desperationem verso ad experimentum reduci mereri scri-
 bit *L. Riverius, Prax. Med. lib. 2. cap. 5.* Ophthalmiam despera-
 ratam inunctione sustulit *Am. Lusitanus.* In plica polonica
 præter Herculem; Saxoniam illam esse certissimum reme-
 dium & infallibiliter curare, se pro certò scire & sapissimè
 probasse scribit *D. M. Bernhard. à Bernitz, M. A. N. C. Dec. 1. An. 2.*
Obs. 52. Imò eò tandem res redit, ut præstantissimis antilo-
 micis annumeretur mercurius & per se magnum & multo-
 rum contagiosorum morborum dicatur remedium. Tes-
 tes invocant incolas Gotliviensis, in quorum montibus ef-
 foditur, utpote penes quos pestis nunquam grassetur. *Claud.*
Deodat. Panth. Hygiast. lib. 3. pag. 96.

XIV.

Hydrargyrum omnis insipientiæ asyllum, omnis teme-
 ritatis refugium, cujus venenum illi solùm effugiant, quo-
 rum vires conclamatam violentiam ferre possint, graphicè
 scribit *Casp. Cald. de Heredia in trib. med. pag. 103.* In cutane-
 is affectibus inefficaciam salivationis mercurialis expertus
 est *Willisius*, qui impetiginem illustris virginis eà quidem
 oppugnavit, non verò expugnavit, quia morbus ille, licet
 exactam victus rationem habuerit, sensim repullulaverit;
 & licet eundem sputationis & sudationis cursum per bime-
 stre spatium reperierit, ut recuperare valetudinem fuerit vi-
 sa, intra sesquimenssem tamen à medicina finita majorem
 quam antea totius corporis defœdationem acciverit. Ob-
 servavit idem in vitiligine alba alium quendam tertia vice
 molestissimum id remedii genus subisse, & licet affectus
 abigi visus fuerit, rediisse & durante patientis vita tyranni-
 dem suam exercuisse. *Pharm. Ration. part. 2. Sect. 3. cap. 7.* Nec
 paucos inveneris, qui illum in lue venerea damnant; *Syl-*

E 2

vaii

vaticus luis hujus essentia adversarii negavit; *Ulricus ab Hut-*
ten auxilium paucorum dierum; *Aquilianus* sophisticam
 curationem esse; *Montanus* reprimere quidem morbum, sed
 ita, ut deterior recrudescat; *Fernelius*, symptomata, radice
 neglecta, auferre; *Faventinus* mendacem & periculosam
 esse; *Tomiranus* aperte damnat; quos omnes longa serie re-
 censitos videas apud *D. Sennertum* Tom. 3. lib. 6. part. 4. cap. 21.
 Binos se vidisse scribit *Fernelius*, quorum alter post alipti-
 cam & hydrargyri inunctionem exacto decennio, alter ve-
 ro biennio, recidivam passi sunt. Lib. de Lue Ven. c. 7. In eo
 magis confirmantur, quod saepe illa lues frustra hydrargy-
 ro tentetur. *River. Obs. Cent. 4. obs. 29.* Imò septies etiam hy-
 drargosin passus sarsaparilla decocto fuerit restitutus *T.*
Schenck. Obs. med. lib. 6. Obs. 1. de Lue Venerea. Et quidem tanto
 magis in lue venerea abhorrebant, quod illam comitentur
 convulsiones, spasmi artuum atque suffocationes *L. River.*
Cent. 1. Obs. 77. Quartana tantum abest ut à salivatione fue-
 rit curata, quin potius, cum ejus nullum amplius in corpo-
 re vestigium deprehenderetur, excitato pyralismo ex ino-
 pinato rediit. *Th. Barthol. Act. Hassn. Med. Vol. 5. Obs. 66.* Hy-
 pochondriacus unctus in remedio mortem invenit *M. A. N.*
C. Dec. 1. An. 1. obs. 80. In arthritide inunctionis tam infaustus
 exitus fuit, ut æger tristi spectaculo vitam miserè amiserit.
M. A. N. C. Dec. 2. An. 4. Obs. 120. Non sine commiseratione le-
 guntur, quæ refert *G. Fabr. Hildanus* de puero duodecim an-
 norum, qui cum salivatione non sine vitæ periculo defun-
 ctus esset, ab eo tempore collum undique nodis & scro-
 phulis scatuit; defluxiones ad oculos adeò copiosè passus,
 ut sinistri oculi usum amiserit & dextro nihil discernere
 potuerit; ex aure materia ichorosa & purulenta cum au-
 ditûs depravatione destillaverit & ulcera ad dextrum ocu-
 lum & os jugale manaverint. *Obs. Chir. Cent. 5. Obs. 92.* In an-
 tiqva

MERCURIALI,

37

tiqva cephalæa, morbo non sanato, cæcitatem intulisse re-
fert *Th. Willis. part. 2. Pathol. cap. 2.* Qvale quid se etiam vi-
diffe testatur *C. Cald. de Hered. trib. med. obs. p. 103.* Vetulam ca-
cheeticam & ad hydropem inclinantem cerato ex argento
vivo circa nucham apposito, cum asthmatica esset, suffoca-
tam refert *P. Forestus obs. 4. lib. 30.* Utque tandem ex antilo-
micorum, seu bezoardicorum numero expungerent, pluri-
mis instructi sunt, sed tristibus, experientiis; Impræsentia-
rum illa Bartholini sufficiat, ubi ex febre ardente & maligna
decumbentis pulsibus utriusque carpi alligatus mercurius,
ut nempe calorem febrilem extingveret, illum ante exa-
ctas viginti quatuor horas ita extinxit, ut æger in libitinæ
rationes fuerit transcriptus. *Act. Hassn. vol. 5. obs. 52.*

XV.

Quantum felici restitutione desperatorum erigitur a-
nimus, tantum tot infelices eventus eum percellunt, in bi-
vio constitutus quo se flectat nescius ad ratiociniorum an-
choram confugere oportet, ut ponderatis ritè omnibus, tu-
tus in medio incedat. Qui affectibus sanguini & humoribus
acribus ac glutinosis originem debent, mercurium expo-
scunt: cum enim ille omnes corporis mæandros pererret
& nihil inaccessum relinqvat, ubiubi hæserint acres & visci-
di humores, quascunque in quibuscunq; partibus fecerint
obstructiones, corrosiones, tubercula, oedemata, scirrhos,
cancros, arthritides, ad singula accedit; vias, quas reperit op-
pessulatas, referat; tenaces, si quæ motui ejus restiterint, par-
ticulas disrumpit; salibus se associat, quibus armatus reli-
quam pituitam incidit, attenuat, reliquaq; salia à compedi-
bus liberat & quæ effecerunt ulcera & corrosiones, iis pur-
gat, quo facto humoribus suis restituitur circulus; spiritibus
animalibus suis in membra influxus & membris motus; de-
tensione suâ remittunt fibræ cum doloris levamine; do-

E 3

man-

DE SALIVATIONE

38

mantur rebelles affectus, inveterati è sede sua ejiciuntur. Quæ lepræ & pforæ virulentia omnibus medicamentis major est, hujus cedit vigori, cum enim salibus corrosivis in his humores cum sanguine abundant, quæ in partibus solidis hærendo, quæ molliores carnis, tendinum, nervorum; quæ solidiores ossium fibras corrodendo, tristes ludunt tragedias. Huic Herculi, si mercurium exceperis, nihil clavam extorqvebit: quoad minima enim discontinuatus salia ista loco pellet, suo fluente secum abripiet, nec minima illorum miasmata seu fermenti reliquias, relinquet, sed à præsentibus partes liberabit incommodo & redituri affectibus nullum relinquet metum. Pari modo in lue venerea, malo hypochondriaco, scorbuto, scabie ac similibus morbis operatur: Licet enim in impetigine inefficacem; in lue venerea fallacem, imò periculosam; in hypochondriaco malo lethalem, in arthritide tristem passim deprehenderunt, hæc tamen non obstant. Quod enim quandoque sine solatio fuerit, eo ipso è remediorum censu excludi nequit: vix enim ullum, credo, fore remedium, cui talis sit prærogativa. Recruduerunt etiam morbi, qui sanati visi sunt & aliquoties reiteratam eluserunt curam. Sed hoc causæ morbificæ tribueris pertinaciæ, vel quod remedii hujus usum non diu satis continuaveris: Licet enim remediorum ultimum & summum sit, non tamen omni exceptione majus est, quin vel difficultates reperiat insuperabiles, vel ante perfectam sanitatem consecutam intermissum recidivæ semina relinquat. Inaususti, fateor, casus thesi antecedenti commemorati, sed imperitiæ medicantis imputandi, qui vel nimis subito humores commoverunt, non attendendo vires ægri, vim salium corrosivam, eorumque copiam, humoris viscositatem, obstructionum pertinaciam, nervorû teneritudinem, corporis texturam, fermentationum robur vel debilitatem: hæc

MERCURIALI.

39

hæcenim omnia ad bilancem ponderanda, ne de vita æger,
de fama & bona conscientia Medicus periclitentur.

XVI.

Morbi qui obstructionibus à pituita sine acredine ori-
ginem debent, inter quos recenseas licet leucophlegmati-
am, hydropem paralyfin, dolorem capitis frigidum, oede-
mata, tumorum nonnulla genera, hisque similes vix resi-
stent: dum enim pituitosas particulas sola sua gravitate, li-
cet semper in corpore offendat salia, quibus onustus id facili-
us exequitur, divellit, ab invicem se jungit & ab iis factas in
partibus solidis obstructiones deobstruit, quidni leucophleg-
matiam, anasarcam curabit, & ab iis suppressos menses du-
cet? ab infarctu serosa liberando vasa, hydropem; nervos,
paralyfin; cerebri poros, cephalæam, &c. oppugnabit? Quin
imò sin amaurosi laborans, licet cæteroquin fanissimus,
hanc subiret, de restituendo visu non desperarem: cum enim
illa fiat à minima quadam circumstantia, quâ nervus opti-
cus à pituita obsessus est, mercurius verò minima pervadat,
sperandum fore, ut nervus opticus ab eo liberetur, præpri-
mis cum *Th. Bartholinus Epist. Medic. cent. 4. epist. 92.* referat,
diurnam cæcitatem centurionis Batteville plene subla-
tam fuisse parmico mercuriali ad granum unum, per nares
quotidie assumpto. Nec absterrere debet, quod cæcitatem
quandoque intulerit, cum enim jam dum cæcus sit, hoc passu
illi pejus accidere nil potest. Cum etiam nervi optici ob-
structio à minimis sæpe dependeat circumstantiis, æquè
fortuito fieri atque auferri potest. Ab exhibitio sudorifero
virum, visu cæteroquin valentem, Dominus Præses guttâ se-
renâ correptum vidit, sed unicus hic fortuitus & infelix
eventus mille nùm nos commodis, quæ à sudoriferis ha-
bemus, privabit? Non certè.

XVII.

Morbis, quos fomes accendit, optatum ab ea spondeo successum, nempe epilepsii, febribus, morbisve periodicis. Toties illi invadunt quoties fermentum latibulo suo egressum humoribus massæ sanguineæ mistum cum iis luctatur. Vix itaque aliter his morbis opitulabimur, quam illud ejiciendo. Præstant id sæpe sæpius vomitoria, si in ventriculo vel ei vicinis partibus is reperiatur; præstant id sæpe sæpius sudorifera, licet in remotiorum partium dummodò non nimis pertinaciter occlusis tubulis stagnet, quo fine ut plurimum reiterare opus est. Sed iste focus quandoque est adeò remotus & ab insultu diaphoreticorum tam benè munitus, ut illorum impetus frustraneus sit. Has difficultates superabit facile mercurius & fonticos hos morbos tollet. Non nego quidem & febres inde ortas esse, non quod illas produxerit, sed quod fomitem, quales sine dubio plures semper in nostro sunt corpore, recluserit, qui ab animi passionibus, aliisve pari facilitate aperiri potuissent.

XVIII.

In modò recensitis & congeneribus morbis, cum rebelles fuerint, ad ptyalismum mercurialem confugiendū esse reor. Sunt verò non pauciores, in quibus ab eo penitus abstinendum. Pesti, febribus malignis, ardentibus, omnibus inflammationum speciebus, hæmorrhagiis quibusvis, dysenteriis & aliis, quæ longa serie recensere facile foret, exitialis est. Cum enim mixtura sanguinis jam dum turbata est, eam magis turbabit: cum ille nimium commotus è vasculorum orificiis exudat, aut effluit, ab hoc magis concitatur morbiqve in pejus vergunt. Sed obiter hæc innuisse sufficiat; ex dictis enim liquere putem, in quibus morbis ab eo aliquid sperandum sit, reliqua prudentis Medici iudicio committo.

MERCURIALI
XIX.

41

Provocatâ salivatione cum tot fonticorum morborum
averruncus mercurius esset, quâ arte id fieret commodis-
simè cogitatum est. Mercurii vim ex eò colligebant, quod
operarii in mercurii fodinis fiant brevi paralytici & mori-
antur hectici, imò tam pleni fiant mercurio, ut, si frustum
ærisori imponant, aut digitis fricent, id, ac si mercurio frica-
tum esset, instar argenti album reddant; Illi etiam, qui Ve-
netiis in superficie aversâ speculorum illinendâ operantur,
apoplexiæ obnoxii sint. *Act. Anglic. 1665. mens. April.* Alii et-
iam à solo unguenti vapore passi sint, salivationem, alii mi-
rùm debilitati. *Guilh. Fabric. Hildanus Obs. Chirurg. 98. & 99.* A-
deoque videbant, mercurium, sive extrinsecus corpori ad-
motum, sive intrò sumptum, eandem ludere fabulam, unde
in alios identidem atque alios illum applicandi incidere
modos. Placet aliis crudus; præparatum eligunt alii. In
genere duobus modis adhibetur, vel enim per os introsum-
mitur aut per universos corporis poros subintrat. Foris cor-
pori per cingulum, epithemata, emplastra, suffumigia & un-
guenta admovetur.

XX.

Cingulum quod attinet, pannum duos digitos trans-
versos latum mercurio crudo & axungia porcinâ vulgari
modo extincto imbuunt, nudis lumbis induunt & per tres
circiter hebdomadas dies noctesque gestant: aut etiam mer-
curium crudum salivâ extingvunt, albumine ovi excipiunt,
gosypio inducunt, corio insuunt, inde zonam, vel armillas
conficiunt atque tamdiu gestant, donec sufficiens salivatio
superveniat: Exemplum vide sis apud *G. F. Hildanum Obs.
Chirurg. Cent. 5. Obs. 93.* Commodum fateor mercurium ap-
plicandi genus, quòd negotia solita pertractandi libertas æ-
gris concedatur & si, observatâ infra memorandâ victu-
ratione

F

ratione

ratione, corpore ritè præparato exerceatur, non video, quid reliqui salivationem excitandi modi præ hac habeant prærogativæ; totius nempe rei cardo in extrinseca mercurii applicatione versatur. Inter medicamenta monstrosa ob tristia exempla referri non nescio, sed non video alios salivandi modos esse tutiores, cum omnium Practicorum quere læ aliud loquantur. Sciscitarer, cur inunctio, quam omnes ferè commendant, huic prævaleret, nisi quod inunctione ipsi corpori magis subitaneo progressu mercurius applicetur, qui in zona asservatus & pedetentim & tardissime humoribus miscetur?

XXI.

Lavatoria aliis arident, cum nempe liqore aliquo dilutus mercurius extrinsecus adhibetur, aut linteamina, aqua mercurii madefacta, formâ epithematis imponuntur, aut panno huic intincto madefiunt tibiæ illinunturque à genu deorsum & brachia à cubito antrorsum repetitis vicibus juxta focum, vel fornacem, mane nonnunquam & vesperi, perseverando ad decem usque dies, donec sputationis signa apparent. Cumque mercurius sublimatus in aqua commodissime solvatur, ejus uncia una cum aqua, vel simplicis, vel destillatarum libris duabus, pro ratione operationis tamen mercurii quantitatem minuendo augendove, miscent bulliendo & usui reservant, quibus alii cerussam, lithargyrium, alumen, arsenicum, euphorbium, chalcantum, addunt, ut aqua fiat acrior, cutem adurat, vesicas excitet. *Fel. Platerus Prax. Tom. 3. cap. 4. pag. 452.* Ptyalismus provocatio cum unicus scopus sit, quid ad eum cerussa, lithargyrium, alumen contribuere valeant, non video. Ad acrium & corrosivorum mentionem horreo quæ cutem excoriando afflicto alias superaddunt afflictiones & si poros subierint, salis acri corrosivo, quem educere mens est, novas suppetias ferunt & vel

MERCURIALI.

43

& vel hoc nomine à lavatoriis abstinere, si vel ex solo mercurio sublimato composita forent, cum ipse extrinsecus cutem inflammè ac salia corrosiva intrò rapiendo, utut salivare faciat, simul de novo corpus lædat.

XXII.

In officinis emplastrum Vigonis de ranis cum mercurio in similes usus prostat. Quod emplastrum, sive illud ut à Vigone profectum, sive ut à Zwelffero correctum considerem, farrago est multorum ingredientium ad nostrum scopum penitus inutilium. Durioris enim consistentiæ est, quàm ut mercurius à compedibus, quibus detinetur, se liberare facillè possit. Olea vero & pinguedines pretium potius augment, sola satius erit terebinthina; certa poros obstruet; euphorbium cutim rubefaciet. Si tamen emplastrum desideret delicatulus, ex mercurii uncia una cum semisse, terebinthinæ uncis duabus ac libris duabus emplastrum de meliloto, mucaginum &c. parari poterit. Alutis inducta emplastra manibus, pedibus, spinæ longitudini omnibusque iis locis, quibus unguenta inunguntur, imponantur, continuo dies noctesque gestentur, tertio quartove renouentur. Interea sæpius sudet æger, tamdiu continuando, donec signa salivationis appareant. Minus molestum hoc remedii genus est, sed quia tardissimæ operationis est & vix unquam salivationem, aut non sufficientem, movet, in desuetudinem abiit, cum morbo impar & ipsa diutina gestatione satis molestum sit.

XXIII.

Suffumigiis salivæ fluxum excitaturi, ægri corpore præparato, illum nonnulli ovis forbilibus, offis in vino generoso, aut aliis alimentis, antequam suffumigia recipiat, nutriunt; alii jejunum ventriculum requirunt. Quo facto parvum cubiculum insigniter calefaciunt, suffumigiis igni

F 2

impo-

impositis fumum excitant, quem æger non toto solum corpore, sed ore & naribus excipere debet. Nonnulli suffumigii tempore aliquem ore continere iubent syrupum, v. gr. rosaceum, aut aureos nummos; illum, ut medicamento malitiam obrundat; hos, quia peculiari vi argentum vivum illis adhæreat. *H. Fabritius ab Aquapendente, Medic. Pract. Lib. 3. Cap. 35.* Solium seu labrum eo fine alii parant vel stramineo fornice tectum, vel tentorio ex pannis concinnato, vel quovis alio modo ita paratum, ut circa colulum accuratè claudi queat. In hoc sedens æger fumum excipit toto corpore, facie exceptâ; In hoc tabernaculo moram trahit æger, donec fumum viribus non labentibus perferre potis est. Alii propè caminum fumigant, ne fumus diutulè includatur, sed mox per caminum egrediatur, ægerq; liberius exspiret. Alii in lectum collocant ægrum, qui fumum in vase, quod exactè claudi potest, extra lectum posito excitatum per canalem ab eo vase sub stragulis ad ipsum usque transeuntem corpore nudo excipit & illic occlusum retinet, capite interim è lecto prominente & sub finem solum reducto & aliquamdiu retento. *Felix Plater. Prax. Tom. 3. Cap. 4. pagin. 450.* Dum hæc fiunt, sollicitè providendum, ne æger animo deficiat, illud enim si animadvertatur, confestim eximendus & idoneis medicamentis refocillandus. Fumus ita injectâ continuò aliâ & aliâ materiâ per horam, aut minus, habitâ vitium ratione continuetur, tunc æger linteis involutus in proximum lectum, vel etiam musæum deportetur & in eo, abstersò sudore, quiescat & ab omni aëre frigidiore sibi caveat. Hoc nonnulli indies bis, alii semel tantum, vel debiliore ægro alternis diebus, imò per aliquot dies cesando, modò continuatis, modò interpolatis vicibus, donec exspitio cum aliis symptomatibus plura prohibeat, reiterant. Sufficit

MERCURIALI.

43

fitus excitari potest solâ cinnabari factitiâ, ejus singulis vicibus drachmam unam injectione in prunas consumendo. Ut tetrum, quem spirat incensa cinnabaris, odorem corrigant, svaveolentium addunt pulveres, nempe mastichis, olibani, storacis calamitæ, radicis iridis, caryophyllorum, cinnamomi, nucis moschatæ. v. gr. Rec. cinnab. unc. dimid. oliban. benzoin, mastich. ãã drachm. vj. M. F. *pulvis* pro 4. vicibus; Aut eadem cum terebinthina, styrace liquidâ, vel tragacantho possunt formari in trochiscos; aut etiam mercurius crudus cum terebinthina, similibusve odoratis, in trochiscos redigi potest. Dosis mercurii facillè colliges, dummodò memineris ex una parte sulphuris & tribus mercurii cinnabarim confici. Hunc processum laudari & vituperari animadvertas; aitque *N. Blegny Observ. in Luem vener. cap. 3.* se experientia duce hanc deterrimam esse, indeq; maximum dependere periculum, deprehendisse. Quamvis enim misturam mercurii & humorum unicè intendamus, illaque hoc modo promptè fiat, ab eâ tamen potius abstinere, cum subito nimis fiat: Mercurius enim in motum actus omnia corporis interiora statim pererrat, quod, si successivè fiat, tutius multò est, unde non mirum inter suffundendum ægros animo linqui. Nullatenus etiam probò si mercurii emendatio quærat per sublimati corrosivi, arsenici &c. admisionem, pernitiôsâ enim venena sunt. Non latuit hoc *Franc. de le Boe Sylvium*, qui quamvis suffumigia probet, quod fumo ad interiora corporis penetrante, humores ubivis existentes pituitosi & glutinosi acresque paulatim solvantur & ad fluxum deducantur, præ hac universali tamen particularem, quæ fit fumo solo ore per infundibulum excepto, tanquam omnium tutissimam & in affectibus non nimis inveteratis aptissimam, laudat. Cum sic paulatim excitetur salivatio moderata sine suffocatio-

F 3

nis

nis metu, & tantum salivæ singulis vicibus educatur quantum commodè fert æger & ægri ætatis tempore domo egredi possint, ut vix, nec nisi à peritis, deprehendi queat. *De Meth. Med. Lib. 2. cap. 12. §. 30. &c.* Nullus inficior, ita salivationem commodè excitati, sed mercurius illam in humoribus partium circum jacentium excitat, nec videtur ad remotiores pertingere, aliàs enim non tam facile cesfaret. Inspirando quidem sanguini etiam miscetur in ipsis pulmonibus & cum eo ad artus pergit & humores; malle enim tamen ego non adeò subito cor ingredi, lædit enim sanguinis fermentationes, unde plurima incommoda. Subnascitur mihi suspicio, quasi salivæ effluxum primario intenderent, quem tamen saltem pro signo habeo, glutinosos & corrosivos humores à mercurio oppugnari & educi & mihi perinde est, quia ratione illi educantur, dummodò educantur. Retulii Dn. Præses se præfidiario militi cuidam lue venerea laboranti plurimas mercurii dulcis drachmas non interruptâ serie exhibuisse, qui cum calido fornaci perpetuus asfideret, ab eo nullum alium sensit effectum, nempe nec salivationem consuetam, nec dentium vacillationem notabilem, nec nauseam, nec diarrhæam, nec simile quid eorum, quæ contingere solent, nisi quod continuo sudaret & ita totus sanatus est. Imò se sæpius observasse, durante copiosissimo salivæ effluxu etiam spontaneos & copiosos sudores è corpore manasse & iis in locis, quos antea dolores pertentant, frigidioris auræ exitum per diem unum, vel alterum sensisse ægros. Adeò ut, licet consequens salivatio sit ordinarium, salivatio tamen, quâ salivatio non intendatur, vel curet, perinde atque è camino egrediens fumus signum est ignis in foco & quidem ordinarium, illum tamen nunquam intendunt focarii, & licet

cet illum in camino excitarent, non tamen inde focus luculenter arderet, vel caro affaretur.

XXIV.

Tot encomiis Neapolitana unguenta extolluntur, ut multi, ne dicam plurimi, reliquis & recensitis, & recensendis modis ea præferant. Hinc factum, ut licet solus mercurius non solum principem inter ingredientia obrineat locum, verum solus sit, qui nostræ intentioni satisfaciatur, tamen propter insignem ejus, quam metuunt, malitiam alia addant, v. gr. Rec. argent. vivi unc. vj. olei veteris & de junipero ãã. unc. jv. pingved. anatis. canis, suis ãã. unc. j. sem. M. omnia, agitentur diligentissimè & ferventur. Rec. rad. althææ, lilior. alb. serpentariæ ãã. unc. j. olei veteris unc. jv. decoquantur ad consumptionem olei contundantur & adde olei nardini, massichini, laurini ãã. unc. j. thuris, mastichis, myrrhæ, lithargyr. ãã. unc. sem. misturæ superioris unc. vj. M. F. unguentum. *H. F. ab Aqvapendente Prax. Med. lib. 3. cap. 35.* Ut vis venenata melius infringatur, addunt theriacam, vel mithridatium. Si dolores capitis & osium juncti sunt, olea, irinum, cheirinum, vulpinum, lumbricorum & pulveres radic. ireos, hermodactyli & euphorbii, vel cum prioribus commutant, vel etiam iis addunt; Et ut penetrationem juvent, oleum spicæ, storacem, calamitam & liquidam, terebinthinam & petrolæum addunt. Ut nervis prospiciant, succi rutæ, ebuli, salviæ oleis prædictis incoquantur. Si cum pustulis & ulceribus se prodat hæc lues, siccantia vel addunt, vel aliis substituunt, olea nempe de lateribus & hyperici, myrrham, cerussam, cineres fermentorum, eoque in casu succos fumaricæ, lapathi, bryoniæ in oleis coquant: addunt nonnulli æris æruginem. Horum omnium loco aliquando unguenta dialthææ, martiatum, arregon, agrippæ, enulatum &c. usitata pro diversis inten-

intentionibus, iis eadem proportione mercurium immiscendo, præscribunt. Vid. *Fel. Plater. Prax. Tom. 3. c. 4. p. 442.* Et his & illis, qui medicamenta partes roborantia & quæ partes magis læsas & principales respiciant, nempe qui articulis laborantibus, ivam; si hepar, hepatica; si ventriculis, stomachica addunt, optimè respondet *D. Sennertus, Prax. Tom. 3. lib. 6. part. 4. cap. 21.* Quod si præcipuè salivationem & per sputum evacuationem intendamus, operosâ tali compositione opus non esse, cum etiam hydrargyrus in minima redactus promptissimè penetret; nec opus habere juvantibus, cum nulla sint, quæ ille multis parafangis post se non relinquat. Vix denique sibi persuadet, quod medicamenta extrâ inuncta ad ventriculum & hepar penetrent eaque roborent. Quibus si insuper addidero Zwelfferi in unguentum mercuriale animadversiones, nempe adjecta mercurii vim tantoperè infringere, nervosque & membra roborare, difficilius probari, quàm credi posse; cachinno dignam esse, roborando nervos & membra mercurii conamini simul resistere & velle, ut ad partes penetret & noxia ex iis pellat; nec esse, ut credamus, crassâ illa & unctuosa unâ cum mercurio penetrare semperque illi adesse, ut malignitatem infringant; Multa potius obesse, quàm prodesse; lithargyrium, cera, cerussa, gummata, mucilaginosâ, mel poros corporis potius occludant, obstruant cutemque visciditate & lentore imbuant. *Johan. Zwelfferus Animadvers. in Pharmac. Augustanâ Clasf. 17. pag. 351.* Salivatio scopus est, ideò mercurio utimur, ad ejus subtilitatem accedit nihil quod stimulos esse possit, & ideò saltèm in unguentum redigitur, ut corpori illini possit. Simplicius multo substituit *N. Blegny in Obs. in Luem Vener. cap. 3. §. 4.* Recip. mercurii unc. jv. terebinth. unc. ij. ol. laur. unc. j. croci drach. ij. ungv. rosac. lb. j. semis. M. Sed cum simplicissima sufficiat

ciat compositio, eligi possit *Hier. Mercurialis Med. Pract. tract. de Morbo Gallico cap. 6.* Rec. Argenti vivi lb. semis. butyri, aut axung. porcinae q. s. ad inspissandum & extingvendum mercurium. Ut ingrato odori consulerem, solummodò mercurium in unguento rosato, vel pomato discontinuarem. Circà proportionem mercurii & unguenti, si dubius hæreas, non mirabor. In unguento Augustanorum mercurii ad reliqua proportio est, ut 6. ad 19. seu 1. ad 3. ferè: in correcto Zwelfferi ut 1. ad 12. In illo Aqvapendentis præterpropter, ut 1. ad 3. In illo Blegny ut 1. ad 6. E Mercuriali nulla apparet proportio. Quantitatem in hisce rectè distribuendis hanc ferè observandam vult, ut mercurii unc. ij. cum axungia lb. j. quæ proportio est 1. ad 6. excipiantur hancq; esse mediam mercurii quantitatem, quam & augere vel minuere pro ratione constitutionis atq; operationis modo licebit, ait sæpè laudatus *l. c. Platerus*; quò modò recensitas proportiones sine labore conciliabis, res etiam magis versatur in quantitate unguenti, quod singulis vicibus infumitur. Sennertus toto inunctionis tempore ultrà unc. vij. infumi non vult, cum totidem in robustissimis sufficiant, in debilibus unc. iij. jv. v. sufficere, & quod propius rem ferit, singulis vicibus unc. ij. vel iij. unguenti usurpandas seu pro singulis dosibus scrup. ij. adsumendos, ex quo colligo, illum mercurii ad unguentum proportionem velle, ut 1. ad 24. In pueris autem tenerioribus pro singulis locis unguenti quantitatem lentis magnitudine sufficere. Blegny unguenti sui in primam inunctionem unc. ij. in secundam unc. jv. adeoq; primà inunctione ferè drachm. iij. alterà drachm. vj. infumit. Nimiam festinationem fraudulenta verat operatio, ultrà drachmam unam igitur singulis inunctionibus non adscenderem, sæpius potius ungerem, cum non citò solùm, sed etiam tutò curare debeamus, cumq; illi tres sufficiant inunctiones, illas toties reiterarem, donec optatus successus adsit. Tali unguento tibiae

G

& fe-

& femora, brachia usq; ad homoplatas ægri propè ignem
 luculentum, vel propè fornacem inungerem, vel semel, vel
 bis de die, vel etiam alternis diebus. Paucam in initio infi-
 tuerem inunctionē & ad omnes in corpore obvenientes mu-
 tationes attenderem, ægri corpore ad sudorem semper com-
 posito. Sin futuræ salivationis signa non compareant, plu-
 rimi ad spinam dorsi cervicem usq; ascendunt, fortiter etiam
 emunctoria in ingvine & sub axillis fricant, ita continuando
 donec incipiant intumescere gingivæ atq; angi & ardere fau-
 ces cum fœtore anhelitûs: cum enim tunc in procinctu sit
 salivatio, ab ulteriori inunctione abstinendum, ne æger suffo-
 cetur. Nec huic praxi repugno, mallet tamen unicam do-
 sin mercurii sublimati dulcis exhibere, quàm spinam inunge-
 re, felicissimè enim inunctioni opitulatur. Inunctus æger
 statim stragulis operiatur lenem expectando sudorem. Ita
 enim citius humores viscidi solvuntur & mercurius prom-
 ptius in corpus adigitur. Mercurii crudi loco unguentis ad-
 dunt nonnulli cinnabarim factitiam, alii mercuriû sublima-
 tum; & de mercurio præcipitato in ingenti abscesu abdo-
 minis notat *Guilh. Fabr. Hildanus*, illum tantam salivationem
 excitasse, ut plerumq; unâ die aliquot libras pituitæ rejece-
 rit. *Obs. Chir. cent. 5. obs. 114.* Simile quid notavit Dn. Præses in
 Frisia Orientali, cum in dolore hæmorrhoidum unguento
 inditus esset sublimatus dulcis, incipiens verò cum mobili-
 tate dentium & oris fœtore salivatio ulteriorem inunctionē
 prohibeat. A sublimato tamen abstinerem, quod vis ejo cor-
 rosiva & cuti & interraneis suspecta & nullius usus sit.

XXV.

His modis ferè salivæ fontes recluduntur extrinsecus,
 verùm si ore fumatur, dispar ratio est, sive vivus, sive variè
 præparatus sit. Vivum recipiunt pillulæ Barbarossæ alia-
 rumque pillularum formulæ, quas vivus ingreditur multis
 purgantibus stipatus, uti videre possumus apud *Platerum*:

Cum

Cum tamen animus purgare non sit. quin potius omnem, quoad fieri potest, alvi fluxum præcavere conveniat & solus mercurius agenda agere debeat, simplicissimum adhibendi modum eligerem. Illius nempe grana sex vel octo cum terbinthina pauca in pillulas redigendo, vel cum saccharo in pulverem conterendo. Cum tamen hætenus adeò receptū hoc non sit & minori famæ periculo præparatus idem efficiat, eò potius uterer. Salvationem sequentibus instituit modis *Excell Doleus*, Consiliarius ac Archiater Hasso-Casfellanus, Vir multos & insignes titulos promeritus in *Encyclopadia Medico-Pract. lib. 3. cap. 15.* Rec. Turpeth. miner. à gr. iij. ad v. mercurii dulc. gr. vj. M.F. pulvis, per aliquot dies, donec salivatio subsecutura prævideatur, repetendus: Vel Rec. mercurii vitæ gr. ij. mercurii dulc. gr. vj. M.F. pulvis, vel cum conserva aliqua bolus. Solent hoc in casu turpethum minerale, mercurius sublimatus, mercurius præcipitatus propinari, Celeberrimo tamen Dolæo assentior, qui salivationem mercurio dulci multò tutius se excitare affirmat. Hæc enim talia sunt, quæ alvum vehementer commovent, ventriculum invertunt, & convulsionibus aliisve facile anasar præbent; omnium horum mitissimus est mercurius dulcis, cujus insignem quantitatem sine noxa facile asumeris. Non ita diu est, cum Dn. Præses salivationem mercurio dulci procuraret, primo die mercurii dulc. gr. xjv. in quadam conserva; secundo gr. xv. tertio scr. j. quarto gr. xxvj. Tunc demum æruginosum percipiebat saporem, lingua ab uno latere parùm dolebat, subinde sputabat, anima foetere incipiebat; quinto nil sumebat; sexto cum hæc omnia remitterent, scrupulū unum sumebat, hinc sputabat sat copiosè; quartarium, seu mensuram salivæ se rejecisse putabat, gingivæ successivè intumescabant, sapor æruginosus in putridum degenerabat, urina ardebat & erat turbida. His ad duodecimum diem durantibus, aliis nempe evanescentibus, aliis

recredefcentibus fymptomatibus, ut fieri afolet, auram frigidam ex omnibus membris egredi dicebat, toto corpore fudabat, fputum erat acre & fallum nec haftenus alvus refponderat; Decimo octavo die menses fluebant, fapor æruginofus redibat, dolores arduum remittebant, fed dentes vacillare incipiebant; Ad diem trigefimum ufq; falivabat totoq; morbi decurfu aliquot phlegmatum libras rejiciebat. Magni itaq; Sennerti verba, loco fapius citato, mea facio: *Omni-
nò tutius efl, in hoc morbo ea medicamenta mercurialia exhibere,
quæ non fuma violentia, nec tanto periculo alvum movent, continu-
ato tamen ufu fputationem vocant. Satius enim Fr. de le Boe Sylvius
fcribit, in falivatione movenda lentius, adeoq; cautius procedere,
quam nimium feftinando non quidem cecos catulos parere, efl agris
fanitatis refitutionem expectantibus mortem accerfere atq; fic eos
necare, qui debebant fervari & refaurari. De Meth. Med. l. 2. c. 13. §. 44.*

XXVI.

Nil fuperefl, nifi ut verbo addam, quid ante falivatio-
nem, quid eâ durante & quid eâ peractâ agendum fit. Ante
falivationem probè attendendum, ne morbus fit nimis par-
vus, vel magnus. Si enim minorib9 affectibus generofe hoc
remedio obviam ire vellemus, commodum forfan remedii
tolerantiam non adæqvaret, fimiles illi, qui, ut unicum re-
bellem in ordinem redigat, militum legionem convocaret.
Si nimis inveteratus & magnus fuerit morbus, illâ non ex-
ftirpabitur, ut ut enim generofiffimum fit remedium, non
tamen omnium morborum rhizotomus efl & profiant fatis
multa exempla aliquoties fine felici fuffeffu illam fuiiffe rei-
teratam, quæ lege fis apud Laz. Riverium Cent. 4. Obf. 29. Thom.
Schenck. Obf. Med. lib. 6. de Luis venerea curatione Obf. 1. Gvilh. Fab.
Hildanum Obf. Chir. Cent. 5. Obf. 115. &c. Corporis deinde difpo-
fitio benè perpendenda, ut nempe remedio fuffinendo par
fit, quod à folius Medici iudicio dependet: At nullas enim er-
roris expertes regulas variarum corporis conftitutionum
discre-

discrepantias vel maxime avarâ curâ redigere possumus. Illorum enim quæ latent pariter atque illorum quæ patent sine numero numerus est, minimaque sæpe circumstantia totam variat rem. Consentent proinde vires, nec multis vitiosis humoribus corpus scateat, aut si tale sit, sufficiens humorum præparatio salivationi præmittatur; fiat id quoque in omnibus, cum vix corpus cacochymia expers reperiatur, hoc tamen discrimine, ut præparationi vel diutius, vel brevius incumbamus: Bibat eo fine decoctum ex lignis & radicibus lingnescentibus. Deinde præparatis humoribus humorum saburra comòdo purgante educatur; interposito uno, alterove die, ut vires melius consentent, omine fausto curæ initium fiat. Per totum salivationis decursum, qui triginta dierum spatio, si dolosa curationis metum effugere velis, terminatur, victum tenuem cum scriptoribus, commendare de necessitate non est: quippe faucium, lingvæ gingivarumque, tumor ac dentium vacillatio præter juscula vix aliquid admittunt. Cerevisiæ tenuis & calidiusculæ aut saltem tepidæ loco decoctum radic. sarsaparillæ & chinæ cum passulis propinetur, aut alternatim bibantur. Ulcera oris lingvæque ambitum occupantia quotidianis gargarismis eluantur, ne sordes fauces occludant. Gargarismi tales sint, qui horum acrimoniam temperent & ulcera mundent. Simplex aqua ferrata, aut hordeata, quam syrupus de rosis siccis ingreditur, aut lac dulce, sufficit; vix tamen ab aliquo tantum, quantum à decocto raparum, solamen sentiunt. Si carnes fungosa luxurient, spiritu vini, aut unguento Ægyptiaco, aut simili alio, absumantur &c. Tormina ventris si aciora invaserint, anodyna & lenientia enemata injiciantur. De alvo adstrictâ ne nimis sollicitus sis: nisi enim symptomata urserint ante decimum quintum diem enemate sollicitanda non est. Si alvi sequatur fluor, solet is pauco tempore durare nullamque medelam poseit: Cum enim hæc & similia ab effi-

54 DE SALIVATIONE MERCURIALI.

cacia mercurii expectanda, sollicitus non debet esse Medicus, ut iis statim obviam eat, nisi magnitudo symptomatum & vires ægri contrarium injungant. Cum per mensem circiter duraverit salivatio, quicquid restat mercurii, exterminandum est, Per mensem dico, non quod ab hoc dierum numero recedere fas non sit, aliquando enim cum restitutione ægri tribus septimanis absolvitur, sed raro omnis morborum malitia ante id tempus expellitur. Unde non mirum est, tot passim salivationis etiam iteratæ aliquoties in casum apud Observatores proflare exempla. Adeoq; medicus semper morbi radices, ægri constitutionem & salivationis factæ vim ponderare debet: Licet enim salivatio ultrà dictum terminum extendatur, nec tamen sufficiens phlegmatum quantitas rejiceretur, tunc salivationi paucorum dierum saltem par esset. Quinimò notari velim verba *Thom. Bartholini*, cum scribit: *Reperio, in climate nostro non sufficere iis, qui lue venerèa luunt stultitiam suam, ptyalismum ad tres hebdomadas & postea ad alias tres decoctum lignorum, sed si malum inveteravit, requiri ptyalismum ad sex, jam ad octo integras hebdomadas, imò in quibusdam vel ad decem ante decoctorum usum, quod nisi observet Chiron, indubitablem ante lapsum sex mensum insulare recidivam. Act. Hassn. vol. 5. obs. 52.* Licet enim copia materiæ determinari nequeat, sed illa à morbo & ægrorum temperamento pendeat, adeoq; res dota judicio, attentioni sedulæ & experientiæ consummatæ Medici committenda sit, in genere tamen dixisse sufficere poterit, si singulis diebus à duabus ad quatuor libris ptyalismo phlegmata excludantur, suprâ memorato dierum numero curam absolutum iri. Licet enim symptomata cum salivatione remiserint, exinde non concludendum, morbum esse eradicatum, sed mercurii vim jam superatam esse, adeoq; de novo mercurialibus salivationem prorogandam. Caveas etiam durante salivatione illam gargarismis adstringentibus impedire, illud enim impunè nunquam facies. Desinit ita paulatim salivæ fluxus, decocto igitur chinæ & sarsaparillæ sudores provocentur, ut omnis expellatur; subinde iidem ex salibus & mineralibus fiant sudorifera, quibus & folia auri ipsumq; aurum fulminans commodè addideris.

Idem agas ad minimum integro octiduo; tandemq; tuo functus officio ægrum incolumem dimittas.

F I N I S.

01 A 6559

ULB Halle

3

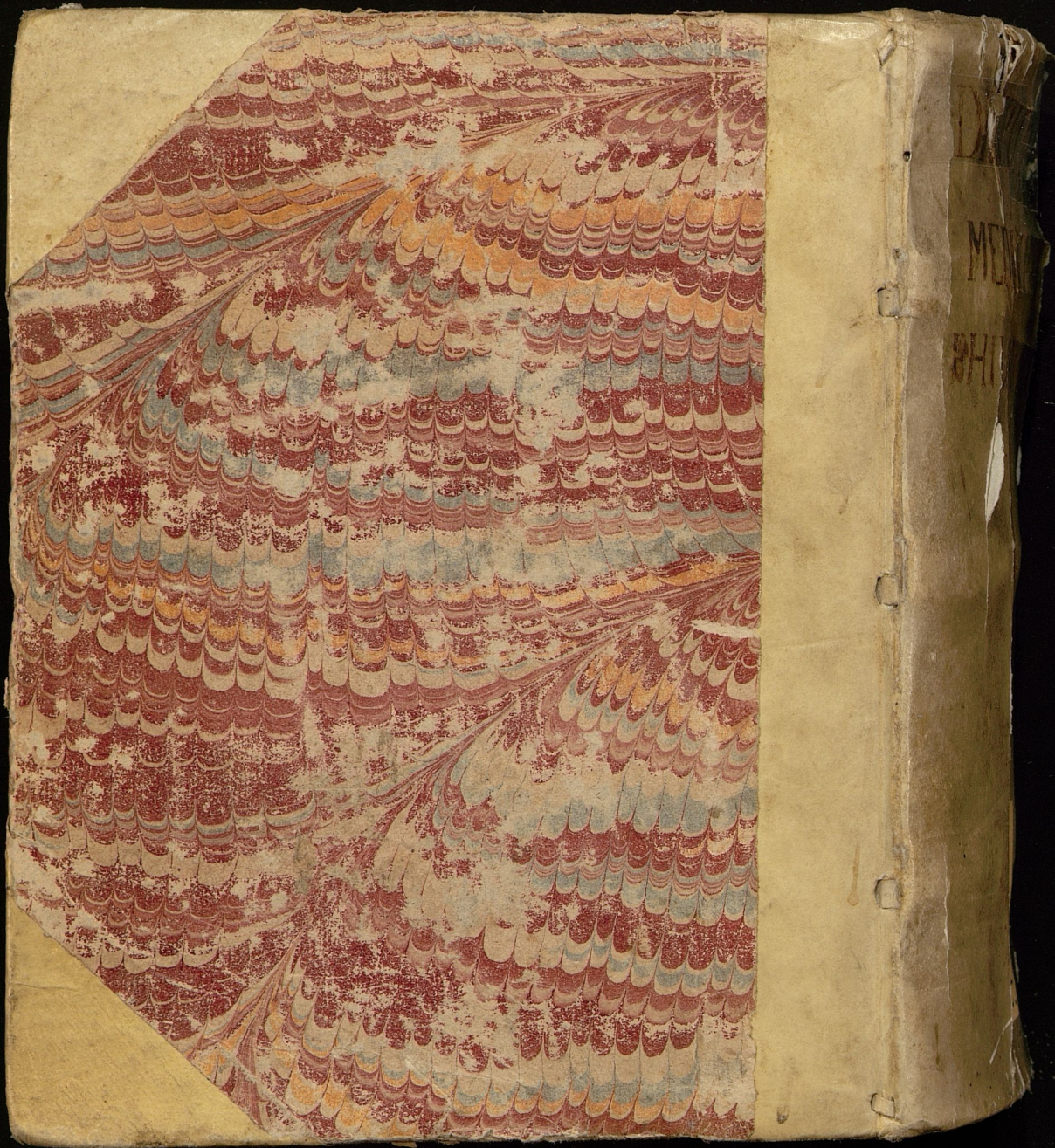
002 936 151



sb.

Vb 17







Q. D. B. V.
DISSERTATIO MEDICA INAUGURALIS
DE

SALIVATIONE MERCURIALI,

Quam
GRATIOSISS. FACULTATIS MEDICÆ
SENSU ET AUTORITATE
Sub PRÆSIDIO

DN. BERNHARDI ALBINI,

PHILOS. & MED. DOCT. hujusq; PROFESSO-
RIS PUBL. ORDINARII FAC. MED. h. t.
PRO-DECANI,

PATRONI, PRÆCEPTORIS & PROMOTO-
RIS SUI ÆTATEM COLENDI,
PRO LICENTIA,

*Summos in Arte Medica Honores & Privi-
legia ritè obtinendi,*

Ad diem IX. Decembr. An. M DCLXXXIX.
IN AUDITORIO MAJORI
Publico Examine submittet
horis ante & pomeridianis

GEORGIUS CONRADUS de HORN,
BRUNSVICENSIS.

Francofurti ad Viadrum,
Literis CHRISTOPHORI ZEITLERI,

20